

Een *Foxy* verliest zijn *schelmenstreken* niet.
Vier moderne adaptaties van *Van den vos Reynaerde* in
het onderwijs

Carlos Huijghe

Promotor: Remco Sleiderink
Assessor: Patricia Stoop

Ondergetekende, Carlos Huijghe, student Taal- en Letterkunde Master Nederlands verklaart dat deze scriptie volledig oorspronkelijk is en uitsluitend door hemzelf geschreven is. Bij alle informatie en ideeën ontleend aan andere bronnen, heeft ondergetekende expliciet en in detail verwezen naar de vindplaatsen.

Antwerpen 3 juni 2019

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'C. Huijghe', is written over a large, light blue oval scribble.

Inhoud

Inleiding.....	5
1. Literatuuronderwijs in Vlaanderen en Nederland.....	6
2. Actualiseren met adaptaties	7
3. Van den vos Reynaerde	9
3.1. De Middelnederlandse <i>Van den vos Reynaerde</i>	9
3.2. <i>Over de vos Reynaert. Een prozavertaling van Van den vos Reynaerde (2007)</i>	9
4. <i>Van den vos Reynaerde</i> in een hedendaags jasje.....	10
4.1. Verantwoording.....	10
4.2. <i>Foxy. Reinaert De Vos (2015)</i>	10
4.2.1. <i>Foxy vs. Van den vos Reynaerde</i>	10
4.2.2. Bruikbaarheid in de klas	12
4.3. <i>Reynaert de vos (2018)</i>	13
4.3.1. <i>Reynaert vs. Van den vos Reynaerde</i>	13
4.3.2. Bruikbaarheid in de klas	14
4.4. <i>Vossen (2018)</i>	15
4.4.1. <i>Vossen vs. Van den vos Reynaerde</i>	15
4.4.2. Bruikbaarheid in de klas	16
4.5. <i>De schelmenstreken van Reinaert de Vos (2018)</i>	17
4.5.1. <i>Schelmenstreken vs. Van den vos Reynaerde</i>	17
4.5.2. Bruikbaarheid in de klas	18
5. Uitgewerkte lessenreeks	19
5.1. Les 1 en 2 (webquest).....	19
5.2. Les 3 (expertgroepen)	22
5.1. Les 4 (BZL).....	23
6. Conclusie	24
Bibliografie	27
Primaire literatuur.....	27
Secundaire literatuur.....	27
Bijlagen	30
Bijlage A: Eindtermen Nederlands, domein literatuur, havo-vwo (Nicolaas & Vanhooren 2008, p.10)	30
Bijlage B: Doelen literatuur en literaire competentie, derde graad VVKSO (VVKSO 2014, p.60)	31
Bijlage C: Leerplandoelstellingen 9, 13 en 21 derde graad, GO! (GO! 2015, p.19; p.22; p.30).....	32
Bijlage D: Didactische paradigma's van het literatuuronderwijs (Janssen 1998) aangevuld met twee onderliggende dimensies (Verboord 2003) (Witte e.a. 2017, p.125).	35

Bijlage E: Observatieschema <i>Van den Vos Reynaerde</i> – adaptaties: ALGEMEEN	36
Bijlage G: Observatieschema <i>Van den Vos Reynaerde</i> – adaptaties: INHOUD	38
Bijlage H: Bruikbaarheid adaptaties	48
Bijlage I: Webquest: invulbladeren	49
Bijlage J: Webquest: lesverantwoording	55
Bijlage K: Expertgroepen: Invulbladen	60
Bijlage L: Expertgroepen: lesverantwoording	76
Bijlage M: BZL: Invulbladen	81
Bijlage N: BZL: lesverantwoording	88

Inleiding

“Het ergste dat met een verhaal kan gebeuren, is dat het vergeten raakt, dus die klassieke verhalen moeten doorverteld worden.” Met deze woorden beëindigt Koos Meinderts zijn interview op Radio 1 over het prentenboek *De schelmenstreken van Reynaert de Vos* dat in december 2018 in de winkels verscheen. Deze gevierde kinderboekenauteur deed hiervoor beroep op 20 illustratoren om vorm te geven aan Reynaert. Dat het boek een succes is, hoeft geen betoog als we opmerken dat er drie weken na het verschijnen al 10 000 exemplaren over de toonbank zijn gegaan en het prentenboek in de populaire praatshow ‘De wereld draait door’ gekozen werd als Boek van de Maand (Bonneure 2018).

Dat 2018 een belangrijk jaar voor Reynaert was, mag ook blijken uit verschillende culturele activiteiten in Vlaanderen. Zo kreeg het middeleeuwse dierenepos een eigen fietstocht die van 5 mei tot 30 september toegankelijk was voor het grote publiek. Deze veertig kilometer lange fietstocht leidt geïnteresseerden langs vijf exposities op vijf verschillende locaties om nader kennis te maken met de sluwe vos (Vanrysselberghe 2018). Daarnaast publiceerde The Phoebus Foundation samen met die fietstocht “een 21ste-eeuwse hervertelling van het verhaal van Reynaert de vos” geschreven door Katharina Van Cauteren, Rik Van Daele en Patrick Bernauw¹ (Van Cauteren e.a. 2018). Ten slotte gaf The Phoebus Foundation vijf filmpjes vrij op YouTube in de *playlist* ‘Vossen’ die gebruikt kunnen worden voor educatieve doeleinden (The Phoebus Foundation 2018).

Zowel het werk van The Phoebus Foundation als de adaptatie van Koos Meinderts staan dichterbij de schoolgaande jeugd dan de originele *Van den vos Reynaerde* en kunnen dan ook ingezet worden voor literatuuronderwijs. Zij vormen een uitgelezen kans om de originele Middelnederlandse tekst op een aantrekkelijke manier aan de leerlingen in Vlaanderen en Nederland aan te bieden. Deze masterproef richt zich daarom op vier verschillende adaptaties van het dertiende-eeuwse dierenepos en hoe zij het beste ingezet kunnen worden in het secundair onderwijs. De vier adaptaties bestaan uit één stripverhaal uit 2015 (*Foxy*), één hervertelling uit 2018 (*Reynaert de vos*), één verzameling van vijf filmpjes (*Vossen*) uit 2018 en één prentenboek (*De schelmenstreken van Reynaert de Vos*) ook uit 2018.

Dit onderzoek wordt gekaderd in eerder onderzoek naar enerzijds het literatuuronderwijs in Vlaanderen en Nederland en anderzijds de actualisering van middeleeuwse literatuur. Het doel van deze masterproef is onderzoeken hoe deze verschillende adaptaties in combinatie met elkaar ingezet kunnen worden in secundaire scholen en nagaan hoe de originele Middelnederlandse tekst nog betrokken kan worden in dit proces. Om dit onderzoek te ondersteunen zal ik een lessenreeks van vier lessen uitwerken, waarmee ik mijn theoretisch onderzoek met een praktisch voorbeeld zal trachten te tonen.

---

¹ Meer informatie hierover kan je raadplegen op: <https://www.vossen.vlaanderen/nl/publicaties>

1. Literatuuronderwijs in Vlaanderen en Nederland

Deze masterproef situeert zich in het kader van literatuuronderwijs. Daarom is het belangrijk een duidelijk beeld te scheppen van de verwachte eindtermen of leerplandoelstellingen voor leerlingen. Het onderzoek richt zich op de derde graad van het ASO (Vlaanderen) en VWO (Nederland). In Vlaanderen wordt de *Reynaert* pas besproken in het vijfde jaar secundair en de meest vergelijkbare richting daarvoor is het VWO. De specifieke eindtermen staan in bijlage A, waarbij de Stichting Leerplan Ontwikkeling² 'Literaire ontwikkeling' als het belangrijkste subdomein beschouwt omdat de leerling zijn leesvoorkeur en een visie op mens en maatschappij ontwikkelt. Voor deze masterproef is vooral het subdomein 'Literatuurgeschiedenis' belangrijk (Nicolaas & Van Hooren 2008, 7; 13).

In Vlaanderen wordt gewerkt met leerplannen, die worden opgesteld door "de koepels van de inrichtende machten [van een school]" (p. 28) en worden goedgekeurd door de onderwijsinspectie. Er zijn vier grote koepels, maar de twee koepels die het hoogste aantal scholen hebben, zijn het VVKSO (katholiek onderwijs) en het GO (gemeenschapsonderwijs) (Nicolaas & Van Hooren 2008, 28-29). Zowel in het leerplan van het VVKSO als dat van het GO wordt literatuur als derde component beschreven en wordt er gewezen op het belang van tekstervaring, tekstbestudering en analyse. Het VVKSO legt nog extra nadruk op de vormende waarde van literatuur en moedigt aan die literatuur "binnen een referentiekader en binnen ons culturele erfgoed" te plaatsen (VVKSO 2014, 5), terwijl het GO voor ASO het belangrijk vindt "teksten uit heden en verleden" (GO! 2015, 7) in de lessen aan bod te laten komen. Die historische context vinden we ook terug bij het VVKSO (VVKSO 2015, 5; GO! 2015, 7). De specifieke leerplandoelstellingen van beide leerplannen staan in bijlagen B en C.

Literatuur is één van de drie grote componenten in het vak Nederlands en behelst dan ook meerdere functies. Zo is er de historische dimensie van literatuur die "een vitale en kritische functie vervulde in de cultuur" en alle zekerheden van het heden in vraag durft stellen (Vaessens 2006, 61). Daarnaast is er zowel een kwalificerende, als socialiserende en subjectiverende functie waarbij leerlingen niet alleen grip krijgen op hun eigen samenleving, maar ook op tradities en op "literatuur als fenomeen" (Witte e.a. 2017, 134). Bax e.a. wijzen op die kwalificerende functie en beargumenteren dat literatuur meer is dan gewoon leesplezier, vergelijkbaar met Van Oostendorp die literatuur ziet als alternatieven die structuur kunnen geven aan ons leven (Bax e.a. 2017; Van Oostendorp 2018). Het is dan ook aan de leerkracht om deze functies duidelijk te maken aan diens leerlingen, wat ook verwacht wordt door die leerlingen volgens een onderzoek (Witte e.a. 2017, 117). Korsten voegt daaraan toe dat in de lessen literatuur aandacht moet zijn voor vijf soorten kennis, namelijk analytische kennis ofwel de ingewikkeldheid van literaire teksten, cultuurhistorische kennis ofwel de expressie van een

---

² "Stichting Leerplan Ontwikkeling biedt voorbeelduitwerkingen en handreikingen" om per vak een programma in te vullen (Nicolaas & Vanhooren 2008, 12).

bepaald wereldbeeld, intermediale kennis ofwel de systematische vergelijkbaarheid tussen literatuur en andere media, stilistisch-sensitieve kennis ofwel de vormende kracht van literatuur en ten slotte de filosofische kennis ofwel de ontregelende kracht van literatuur (2006, 27-31). Om dit te vertalen naar didactiek, kan men gebruik maken van de didactische paradigma's van literatuuronderwijs, te raadplegen in bijlage D. Hierbij is het belangrijk dat er wordt afgestapt van de idee enkel met romans te mogen werken, er moet immers ook plaats zijn voor "young adult titels, vertaalde werken of *graphic novels*" (Witte e.a. 2017, 125; 134). Ook Bax e.a. en Mantingh & Van Zessen zien het nut in van adaptaties en meerdere versies. Zo beargumenteren zij dat er altijd zo dicht mogelijk aangesloten moet worden bij de leefwereld van de leerlingen door te actualiseren. Mantingh & Van Zessen wijzen vervolgens op het nut van verschillende versies naast elkaar te gebruiken in relatie tot elkaar en benadrukken het belang van het actief verwerken van literaire teksten door de leerlingen zelf (Bax e.a. 2017; Mantingh & Van Zessen 2011, 220; 233).

Ten slotte is het zinvol om enkele tips op te sommen die Janssen na onderzoek heeft geformuleerd. Zo besteedt zij veel aandacht aan het individuele leerproces en de dialoog met anderen en wijst zij ook op het belang van creatieve verwerkingsopdrachten. De dialoog zelf mag niet te hard gestuurd worden door leerkrachten en leerlingen moeten voldoende tijd en ruimte krijgen om elkaars vragen te beantwoorden. (Janssen 2009, 71-72).

2. Actualiseren met adaptaties

Deze masterproef hanteert de term 'adaptaties', als het gaat over de moderne bewerkingen van de *Reynaert*. Bij bewerkingen hoeft het immers niet noodzakelijk over twee verschillende talen te gaan en heeft de bewerkte enige vrijheid omdat "de samenhang tussen brontekst en doelttekst veel minder vanzelfsprekend" is dan bij vertalingen (Van Kalmthout e.a. 2011, 10). In de vertaaltheorie daarentegen worden er drie categorieën onderscheiden en gebruikt men de term 'transfers' "aangezien het in elk geval om de overdracht van het ene culturele systeem naar het andere" gaat (p. 10). Zo is er de 'interlinguale transfer' als vertaling van de ene taal naar de andere, daarnaast is er de 'intralinguale transfer' die zich binnen dezelfde taal situeert en zich kan richten op een andere doelgroep, modernisering en actualisering of tekstoptimalisatie. Ten slotte is er nog de 'intersemiotische transfer', "waarin informatie van een semiotisch systeem getransformeerd wordt naar een ander" bijvoorbeeld een verfilming (p. 11). Omdat *Van den vos Reynaerde* een Middelnederlandse tekst is, kunnen we moeilijk onderscheid maken tussen intra- en interlinguale transfer door de hoge moeilijkheidsgraad van het Middelnederlands voor een ongeïnfocueerde lezer. Daarom hanteert deze paper het begrip 'adaptaties' (Van Kalmthout e.a. 2011, 10-11).

Deze adaptaties hebben, anders dan de originele tekst, kinderen en jeugd als doelgroep. We kunnen een onderscheid maken tussen de bewerkingen “als ‘herhaling’ van een oorspronkelijke tekst” (Van Coillie & Parlevliet 2011, 106) en bewerkingen als ‘veranderingen’. Deze herhalingen zijn voornamelijk gericht op het meer toegankelijk maken van het origineel verhaal en noemen we ‘adaptionele transformatie’. De ‘veranderingen’ noemen we ‘intertekstuele transformatie’.

Beide soorten bewerkingen voor kinderen brengen allerlei ingrepen in de taal, structuur, stijl en presentatie van de onderwerpen met zich mee: de taal kan vereenvoudigd worden en de structuur doorzichtiger gemaakt, onderwerpen die ongeschikt voor kinderen worden geacht, kunnen geschrapt worden en wijze lessen aangedikt (Van Coillie & Parlevliet 2011, 106).

Belangrijk hierbij is dat kinderen niet het enige publiek zijn, de productie en distributie van jeugdliteratuur gebeurt immers door volwassenen en ook zij moeten aangesproken worden. Dit gebeurt via de gemaakte aanpassingen, waarbij het niet altijd even duidelijk is of die een gevolg zijn van het doelpubliek, van de actualisering of van de keuze voor een ander genre zoals bijvoorbeeld *graphic novel* (Van Coillie & Parlevliet 2011, 106-108). Aanpassingen worden vaak bestudeerd op drie grote domeinen, namelijk stilistisch, structureel en inhoudelijk. Bij wijze van vergelijking verwijs ik naar het onderzoek dat Van Coillie en Parlevliet hebben gedaan naar de adaptaties van *Beatrijs*. Hier werd stilistisch voornamelijk gekeken naar “hoe de bewerkers zijn omgegaan met de abstracte woorden en wendingen in de brontekst, het hoofse taalgebruik, de (soms uitgesponnen) vergelijkingen en de (overigens schaarse) complexe zinnen” (p. 108). Structureel gezien ontdekten zij dat:

[...] hoofdstukindeling een grote rol speelt. De teksten worden vaak in meer en /of kortere hoofdstukken verdeeld dan de originelen. Dit dient de overzichtelijkheid, de duidelijkheid en het gemak” (Van Coillie & Parlevliet 2011, 111).

Ten slotte kijkt men naar de inhoudelijke veranderingen die proberen aan te sluiten “bij de leef- en belevingswereld van jonge lezers en de heersende waarden en normen van de tijd waarin de bewerking gemaakt wordt” (Van Coillie & Parlevliet 2011, 113). “Elk kind houdt [immers] van spannende verhalen, die appelleren aan diepgewortelde verlangens” betoogt Van Renssen (2018), waaraan zij toevoegt: “Laten wij, experts in Nederlandse taal en literatuur, die verhalen samen met kinderen en jongeren opnieuw ontdekken door ermee te spelen vanuit contact, aandacht en nieuwsgierigheid” (Van Renssen 2018).

3. Van den vos Reynaerde

3.1. De Middelnederlandse *Van den vos Reynaerde*

Voor de Middelnederlandse tekst kunnen leerkrachten zich beroepen op een online versie op de website van DBNL³. Hieruit kunnen fragmenten gemakkelijk gekopieerd worden en het is volledig kosteloos. Daarnaast is er nog de versie *Van den vos Reynaerde. De tekst kritisch uitgegeven, met woordverklaring, commentaar en tekstkritische aantekeningen door dr. F. Lulofs met een ten geleide van dr. W.P. Gerritsen*. Deze editie die in 1983 werd uitgebracht, kan zeer waardevol voor leerkrachten zijn, omdat er bij de tekst zelf extra verklaringen worden gegeven om de tekst vlotter te kunnen lezen. Dit vinden we niet op de DBNL-website. Daarnaast is er nog een inleiding met extra informatie over het dierenepos waaronder de religieuze elementen in het verhaal. Ten slotte is er ook nog 'commentaar' voorzien om inhoudelijke verduidelijking en houvast te bieden bij het lezen van de Middelnederlandse tekst. Hierdoor krijgt de leerkracht voldoende grip op het epos, wat het lesgeven en het aanbrengeven ervan alleen maar kan vergemakkelijken. Zo leer je bijvoorbeeld dat Pinksteren in de middeleeuwen gezien werd als een "dag voor de plechtige bijeenkomst aan vorstelijke hoven, zowel in werkelijkheid als in ridderromans" (Lulofs, 1983, 202). De leerkracht kan zich idealiter beroepen op beide versies, de digitale versie voor het maken van werkbladen en het gratis aanbieden aan leerlingen en de boekversie voor de inhoudelijke en talige meerwaarde voor een beter begrip van de tekst.

3.2. *Over de vos Reynaert. Een prozavertaling van Van den vos Reynaerde (2007)*

Leerkrachten die het Middelnederlands onvoldoende meester zijn en het verhaal in het Nederlands wensen te lezen, verwijs ik graag naar 'Over de vos Reynaert. Een prozavertaling van Van den vos Reynaerde' door André Bouwman & Bart Besamusca, uitgebracht in het tijdschrift *Tiecelijn* in 2007 en digitaal raadpleegbaar op de website van DBNL⁴. Deze niet-berijmde versie is een vertaling die zo trouw mogelijk blijft aan de originele tekst, in modern Nederlands. Het is een onaantrekkelijke tekst voor leerlingen van het secundair onderwijs en daarom raad ik deze tekst voornamelijk voor eigen gebruik aan. Om de tekst in het Nederlands aan te bieden, raad ik aan de adaptaties die hieronder verder besproken zullen worden, te gebruiken. Voor het aanbrengeven van de originele tekst, zou ik willen verwijzen naar de hierboven besproken Middelnederlandse versies.

---

³ Raadpleegbaar op: https://www.dbnl.org/tekst/_vos001vosr01_01/

⁴ Raadpleegbaar op: https://www.dbnl.org/tekst/_tie002200701_01/_tie002200701_01_0007.php

4. *Van den vos Reynaerde* in een hedendaags jasje

4.1. Verantwoording

In de volgende hoofdstukken worden vier adaptaties besproken. Deze vier adaptaties zijn een stripverhaal, een jeugdroman, een prentenboek en een YouTube-afspeellijst. Er is bewust gekozen voor vier verschillende vormen van adaptaties om een zo gevarieerd mogelijk aanbod te voorzien voor de leerkrachten secundair onderwijs. De manier waarop de adaptaties besproken worden, is tweeledig.

In het eerste deel bij elke adaptatie wordt er een vergelijking gemaakt tussen de adaptatie en de prozavertaling door Bouwman & Besamusca. De keuze voor de prozavertaling is gemaakt uit praktische overwegingen. Niet alleen is de vertaling zo letterlijk mogelijk gemaakt, daarnaast dient deze tekst zich gebruiksvriendelijker aan voor zowel geïnteresseerden als mezelf, zeker om te vergelijken. De vergelijking van adaptaties en de originele teksten zijn gedetailleerd terug te vinden in bijlagen E (algemeen), F (structuur) en G (inhoudelijk). Voor de bijlagen baseerde ik me op Van Coillie & Parlevliet en kijk ik naar de soort van adaptatie (algemeen), inleiding en slot (structuur) en thematiek (inhoudelijk). Verder heb ik specifiek geopteerd om situering in tijd en ruimte, personages en zowel de misdaden van Reynaert als de verdediging ervan te bespreken. De synthese is telkens terug te vinden in de onderstaande tekst.

In het tweede deel bij elke adaptatie wordt er gekeken naar de inzetbaarheid van de adaptaties in de klas. Een checklist hiervoor is terug te vinden in bijlage H en baseert zich op de leerplannen uit Vlaanderen en Nederland. Ook hiervan is de synthese telkens terug te vinden in de onderstaande tekst.

4.2. *Foxy. Reinaert De Vos* (2015)

4.2.1. *Foxy vs. Van den vos Reynaerde*

Bij het kijken naar de cover van *Foxy* wordt het doel van de strip al onmiddellijk duidelijk, namelijk het bekende dierenepos in een modern jasje steken. De ondertitel wordt weergegeven met neonverlichting, typerend voor nachtwinkels in grote steden, verschillende selfiesticks en smartphones zijn te zien en uiterst rechts vinden we een katachtig personage met een geweer op een *segway*. *Foxy* werd uitgebracht door het intergemeentelijk project 'Het land van Reynaert', dit project bestaat uit verschillende gemeentes uit het waasland en VZW Reynaertgenootschap. "De leden streven naar de gezamenlijke promotie van de streek en van het Reynaertverhaal" (Vizid 2015). De strip kwam er na een wedstrijd waarbij een 'Reynaert 2.0' geschreven moest worden en waarin alle aangesloten gemeentes vermeld moesten worden. David Audenaert (Vizid) kwam hier als winnaar uit de bus. Daarnaast "was het de bedoeling van de wedstrijd om de nieuwe Reynaertbewerking te richten op een publiek van tieners en twintigers" (Vroomen 2016, 415). Dit deed de auteur door het verhaal

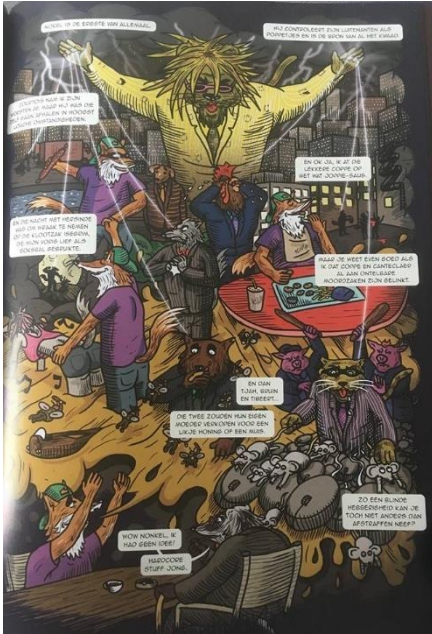
te situeren in onze moderne tijd door onder meer verwijzingen naar de bekende pop-, muziek- en stripcultuur en door een moderne taal te hanteren waarin scheldwoorden en Engels zeker niet geschuwd worden (Vroomen 2016). Door de expliciete inhoud is het niet geschikt voor kinderen onder 12 jaar.

Op de flaptekst prijkt onderaan “* gebaseerd op het bekende epos “reinaert de vos”” (Vizid 2015) en dat baseren is heel los gebeurd binnen deze intertekstuele transformatie (zie bijlage E). Van zowel de inleiding als de proloog van de originele versie blijft niets meer over (zie bijlage F).

De dieren behouden hun bekende vorm en de drievoudige dagvaarding en de manieren waarop de vos weet te ontsnappen komen ook grotendeels overeen met het originele verhaal. De verdere uitwerking is aanzienlijk verschillend en moet dan ook in acht genomen worden door de leerkrachten om duidelijk het onderscheid te kunnen maken tussen het originele verhaal en deze grafische adaptatie. Hoewel het verhaal zich nog steeds in het Waasland afspeelt, zien we duidelijk een andere en veel modernere tijd (zie bijlage G – situering). Ook de personages worden in een modern (kostuum)jasje gestoken en zowat iedereen, met uitzondering van Foxy, krijgt een maffia-uitstraling. Dat is ook de stijl die doorheen de strip blijft behouden, de quasi onschuldige vos en de gruwelijke onderwereld die hem wil te grazen nemen voor enkele slinkse vossenstreken (zie bijlage G – personages, andere dieren en mensen).

De adaptatie bestaat uit twee delen, de nacht voor de veroordeling van Foxy en al zijn voorgaande misdaden door middel van flashbacks en de dag van de veroordeling van Foxy en zijn ultieme list. Alle mensen zijn uit het verhaal verdwenen, samen met elk religieus element. De seksualiteit is niet zo verborgen als in het origineel. Elk vrouwelijk (dierlijk) personage krijgt toch kenmerkende menselijke, vrouwelijke rondingen en wordt daarmee ook vaak in weinig verhullende of geen kledij weergegeven (zie bijlage G – thema’s).

Van de bloeddorstige Reynaert zien we niet zo veel terug in Foxy. De elf kuikentjes van Canteclaer, de verkrachting van Hersinde, het blindplassen van de kinderen van Isegrim, Tibeert die een oog kwijtspeelt, Bruin die zijn nagels en een oor kwijtspeelt of het opeten van Cuwaert zijn allemaal voorbeelden die geen plaats krijgen in de strip of heel verbloemd worden weergegeven.

Op plaatje 128 (afbeelding)⁵ leert de lezer in ware Godfather-stijl dat wat Foxy doet allemaal niet zo erg is in vergelijking met de dierlijke maffia uit het Waasland onder leiding van peetvader of koning Nobel (zie bijlage G – verhaal).

De auteur probeert zo dicht mogelijk bij de leeftijdsgroep te blijven door moderne elementen in het verhaal te implementeren zoals *social media* en een modernere taal. De inhoud is los gebaseerd op het bekende verhaal, maar mist de nuances van het originele. Dit stripverhaal is desondanks een dankbaar medium om te gebruiken in de klasomgeving, mits goede kading, omdat het zo dicht bij de leefwereld van de leerlingen staat.

4.2.2. Bruikbaarheid in de klas

Stripverhalen sluiten niet per se altijd dichter aan bij jongeren hun leefwereld, maar het gehanteerde taalgebruik door Audenaert doet dat zeker wel. Schelden, vloeken, chattaal en zelfs geweld en erotiek zijn schering en inslag in deze verwerking. Zo wordt er vooral ingezet op de misdadige kant van het originele verhaal.

De kritiek die het originele dierenepos heeft op de politieke en maatschappelijke gebreken uit die periode, gaat hiermee ook helemaal verloren, waardoor het bijna rechtvaardig lijkt dat het verhaal eindigt met de ontploffing van Nobel. Hierdoor is het moeilijk om verbanden te leggen met de originele extra-literaire context. De strip kan voornamelijk ingezet worden om een modern verhaal aan jongeren te bieden en te laten vergelijken met het origineel (zie bijlage H). Desalniettemin kan er wel naar cultuurhistorische kennis, zoals gedefinieerd door Vaessens, gekeken worden met deze adaptatie. Dit door de treffende weergave van ons huidig tijdsbeeld aangaande *social media* en het gebruik ervan.

Deze strip is vooral inzetbaar omdat het zoals Vroomen zegt een adaptatie is “die het verhaal voor de verandering eens in een andere setting plaatst en een positiever beeld van Reynaert laat zien” (Vroomen 2016).

⁵ Plaatje 28 uit VIZID, *Foxy. Reinaert De Vos*. (2015)

4.3. *Reynaert de vos* (2018)

4.3.1. *Reynaert vs. Van den vos Reynaerde*

De zwierige, gouden letters die op de blauwe boekcover prijken, doen al snel denken aan een kinder- of sprookjesboek. Het openslaan van dit boek bevestigt aanvankelijk dat idee door het grote lettertype en de kinderlijke illustraties (zie afbeelding hiernaast: Van Cauteren e.a. 2018, 25). Toch zeggen de auteurs in het hoofdstuk ‘Disclaimer’ dat van dit verhaal “geen gekuiste versie” of een “kinderverhaal” gemaakt mag worden (Van Cauteren e.a. 2018, 17). Veel verwijzingen zullen

ook door kinderen niet onmiddellijk herkend worden, zoals bijvoorbeeld “Domino ofzo”, “een volleerde Jef Vermassen” of zelfs “gecaliforniceerd hebben” (Van Cauteren e.a. 2018, pp. 23-24; 28; 50). Daarom is het aannemelijk dat de auteurs zich gericht hebben op een heel breed publiek.

Het doel van deze adaptatieve transformatie is dan ook om een meer leesbare en meer aangename tekst dan het origineel te bieden, dat wel in dezelfde lijn ligt (zie bijlage E). Aanleiding voor het maken van deze adaptatie is “in het kader van de ‘Vossenexpeditie in het land van Reynaert’”, die tijdens de zomervakantie van 2018 in het Waasland werd georganiseerd. Vlaams auteur Patrick Bernauw werkte hiervoor samen met prof. dr. Katharina Van Cauteren en dr. Rik Van Daele en het boek is gepubliceerd door ‘The Phoebus Foundation’ (Uyttendaele 2018).

Op structureel vlak zijn er geen grote aanpassingen gemaakt. Zowel proloog, verhaallijn als slot zijn grotendeels behouden, met uitzondering van de rol van Fyrapeel. In het originele verhaal is het eigenlijk Fyrapeel die met de oplossing naar voren komt, maar hier schenkt koning Nobel Bruun en Isengrin “genoegdoening” in plaats van excuses of een zoenoffer, zoals voorgesteld door het luipaard (zie bijlage F).

De situering in tijd en ruimte is ook uit het originele verhaal overgenomen. De hofdag vindt nog steeds plaats op Pinksteren (of sinksendag) en “Het zoete land van Waas” vormt nog steeds het decor voor het verhaal (zie bijlage G: Situering).

Ook de personages staan dicht bij hun middeleeuwse voorgangers. Reynaert wordt niet verbloemd weergegeven, de verhaallijnen zijn quasi hetzelfde en elk personage krijgt dezelfde rol. Opmerkelijke aanpassingen zijn het wegvallen van Fyrapeel en het ‘dom’ afbeelden van Nobel, waardoor de sterkte van Reynaerts finale list minder ‘ingenieus’ lijkt te zijn. Ook Bruun wordt eerder dik dan sterk weergegeven wat hem ook een minder angstaanjagende vijand maakt voor Reynaert. Voor de vlotheid van het verhaal zijn ook de mensen en andere dieren zonder actieve rol weggelaten uit de adaptatie (zie bijlage G: Personages, Mensen en Andere dieren). Van de grote verhaallijn wordt nagenoeg niet afgeweken. De vos wordt dezelfde beschuldigingen ten laste gelegd, krijgt dezelfde

verdediging door Grimbeert, wordt vervolgens op dezelfde manier gedagvaard en weet zich ten slotte op deze manier aan zijn rechtvaardige straf te onttrekken (zie bijlage G: Verhaal).

Ten slotte is het belangrijk om te zien dat de bewerkers een poging hebben gedaan om zowel het religieuze thema als de seksuele insinuaties te behouden. Heel veel religieuze wenken zullen anno 2019 niet meer door elke lezer gekend zijn, maar zijn wel relevant om de originele tijdsgeest te bewaren (zie bijlage G: Thema).

4.3.2. Bruikbaarheid in de klas

Deze adaptatie is heel bruikbaar in de klasomgeving. Ten eerste blijft de tekst zo dicht mogelijk bij het originele verhaal. Daarnaast biedt deze adaptatie de mogelijkheid om bijna alle vooropgestelde leerplandoelstellingen te betrekken in de klas. Het enige wat aan deze adaptatie ontbreekt is het verband leggen met een multimediale vormgeving, maar daarvoor kunnen de filmpjes, die besproken worden in 4.4, gebruikt worden (zie bijlage H).

Door Reynaert in al zijn valsheid weer te geven en niet zoals in *Foxy* eerder als een kwajongen tussen allerlei maffiafiguren, is de historische dimensie van literatuur bij deze adaptatie wel degelijk aanwezig. Opnieuw wordt de lezer uitgedaagd om te zien hoe de ‘goede’ koning Nobel en zijn gezanten in de listen van de vos trappen door hun eigen gulzigheid en domheid. Al is het belangrijk om te vermelden dat koning Nobel in deze adaptatie aanzienlijk dommer wordt afgebeeld dan in het Middelnederlandse verhaal. Hierdoor gaat de sterke boodschap verloren van een ‘rechtvaardige en sterke leider’ die even schuldig is aan gulzigheid als zijn onderdanen. Vervolgens kan er gepeild worden naar de cultuurhistorische kennis door de originele situering van de tekst te behouden en het religieuze thema te betrekken. Ook de stilistisch-sensitieve kennis kan aangesproken worden door de originele lessen over gulzigheid en naïviteit te behouden, samen met de maatschappelijke kritiek. Die kritiek kan ook gebruikt worden voor de filosofische kennis die de adaptatie oproept door het verhuld aanklagen van de maatschappij uit die periode.

Het is ten slotte belangrijk om te wijzen op het taalgebruik van deze adaptatie. Heel bruikbaar is het taalspel dat de auteurs in de adaptatie gestoken hebben. Bij elk personage lezen we minstens één spreekwoord of zegswijze met bijhorend dier. Verder was er “een honinkrijk voor Bruun de beer” en werd Reynaert zijn schatverhaal naar waarheid “geschat” (Van Cauteren e.a. 2018, 31; 62). Het taalgebruik algemeen leunt, net als bij de strip, veel dichter aan bij de huidige tijdsgeest dan de prozavertaling en al zeker dan de Middelnederlandse tekst, zoals bijvoorbeeld in het hoofdstuk ‘nepnieuws’:

[...] waarom zouden wij het ons moeilijk maken door hier een verslag op te nemen van argumenten, tegenargumenten, voetnoten, procedurefouten en uitstel, als het ook kan in een

tweet van 140 tekens? *'Richt op die galg! Reynaert moet hangen!'* Het bericht gaat terstond viraal op de sociale media, waarbij Reynaert zowaar steun krijgt uit onverwachte hoek: *'A total WITCH HUNT! You better hang CROOKED HILLARY'* (Van Cauteren e.a. 2018, 54).

Dit citaat is een perfecte illustratie van de huidige tijdsgeest en kan gezien worden in vergelijking met de behouden thematiek rond seksualiteit en religie. Deze thematiek kan gebruikt worden in de klas om een duidelijk beeld te geven van de extraliteraire omgeving van het originele verhaal.

4.4. *Vossen* (2018)

4.4.1. *Vossen vs. Van den vos Reynaerde*

Vossen is een afspeellijst op het YouTube-kanaal van 'The Phoebus Foundation'. Het kanaal bestaat uit vijf filmpjes en kan in termen van adaptatie gezien worden als een intersemiotische transfer. De transformaties die gemaakt worden zijn eerder adaptioneel (bijlage E). De observatieschema's voor structuur en inhoud worden niet benut omdat het geen adaptatie is zoals de andere drie adaptaties (bijlagen F en G).

Het doel van deze filmpjes is voornamelijk educatief en benadert het verhaal op vijf verschillende manieren. In het eerste filmpje 'VOSSSEN: Introductie door prof. dr. Katharina Van Cauteren en Fernand Huts' vertelt Van Cauteren heel beknopt hoe het verhaal van Reynaert gaat (2:56 - 4:35).

In het tweede filmpje 'Theater Madoc uit VOSSSEN, expeditie in het land van Reynaert', komen we terecht bij een soort generale repetitie voor het toneelstuk rond Reynaert de Vos. Hier wordt het verhaal ook weer kort verteld vanuit het humoristische standpunt van een amateuristische toneelgroep. De groep is duidelijk nog niet klaar voor het grote publiek.

In het derde filmpje 'Klaagzang van de dieren uit VOSSSEN [...]', maken we kennis met de verschillende personages. We krijgen een blik op de misdaden van Reynaert door getuigenissen van de personages en de verdediging door Grimbeert. We maken kennis met achtereenvolgens Cantecler, Isegrin, Haersinde, Courtois, Cuwaert, Hermelijn, koning Nobel en Grimbeert de das, die elk op hun eigen moderne manier hun rol in het verhaal kort vertellen. Op deze manier worden hun beweegredenen duidelijker. Zo wordt Isegrin voorgesteld met enkele knipogen naar extreemrechts gedachtengoed en Haersinde als nymfomane, die de cameraploeg "alle hoeken van de kamer wil laten zien".

In het vierde filmpje 'De zeven hoofdzonden uit VOSSSEN [...]' worden de zeven hoofdzonden voorgesteld door middel van een interactieve voorstelling van verschillende schilderijen.

In het vijfde en laatste filmpje 'De Reynaert Rap uit VOSSSEN [...]', wordt er door middel van een rappende Reynaert heel kort vanuit zijn standpunt naar het verhaal gekeken op het moment dat hij aan zijn list begint bij koning Nobel.

4.4.2. Bruikbaarheid in de klas

Hoewel de historische context en de leesvoorkeur hier niet worden aangesproken, zijn de filmpjes zeer bruikbaar om literaire leerplandoelstellingen te bereiken. Vooral het feit dat hier met audiovisueel materiaal wordt gewerkt om het verhaal voor te stellen, maakt het geheel aantrekkelijk voor in de klas (bijlage H). Omdat de leerlingen niet moeten lezen, wijd ik ook niet verder uit over de historische dimensie en de vijf soorten kennis waartoe literatuur kan leiden. Wel bespreek ik kort per filmpje de mogelijkheden van inzetbaarheid in het klaslokaal.

Het eerste filmpje kan voornamelijk gebruikt worden als inleiding van een lessenreeks omdat hier het verhaal kort verteld wordt gedurende een tweetal minuten. Ook interessant is de verwijzing die Van Cauteren doet naar de zeven hoofdzonden, zonder ze effectief te benoemen. Dit is een ideale kans om de leerlingen zelf op zoek te laten gaan naar die hoofdzonden in het verhaal of bij de personages.

Het tweede filmpje is ook bruikbaar als inleiding op het verhaal, al is het meer illustratief dan verrijkend. Qua bruikbaarheid is het tweede filmpje het minst bruikbaar omdat het een zoveelste adaptatie is van het verhaal. Het wordt door het concept van repetitie humoristisch, maar ook slordig gebracht zodat het verwarrend kan optreden voor de leerlingen.

Het derde filmpje is zeer bruikbaar op verschillende manieren. De leerlingen maken op een alternatieve manier kennis met de personages van het verhaal. Daarnaast geeft de moderne invulling van de personages de kans om parallellen met de huidige maatschappij te zoeken. Daarbij kan er ook via die personages op zoek gegaan worden naar de hoofdzonden uit het eerste filmpje en kunnen de leerlingen het verhaal zelf reconstrueren. Vervolgens bieden er zich verschillende manieren aan om de personages te vergelijken met de andere adaptaties. Ten slotte kan het filmpje of een deel ervan zelfs gebruikt worden als aanleiding voor een expressieve verwerkingsopdracht, waarbij leerlingen hun eigen invulling geven aan de personages en hun beklag doen op een creatieve manier.

Het vierde filmpje toont de zeven hoofdzonden door middel van kunst, hier kunnen de leerlingen zelf op zoek gaan naar de hoofdzonden door de kunstwerken op te zoeken of te ontleden, waardoor er ook aan cultuuroverdracht wordt gedaan. Daarnaast kan dit filmpje gebruikt worden voor een gelijkaardige opdracht, waarbij leerlingen een kunstsoort (dus ook poëzie, fotografie, film of muziek) moeten zoeken om de zeven hoofdzonden voor te stellen.

Het vijfde filmpje is eigenlijk een dialoog-rap tussen de koning en de vos, waarin de list uit de doeken wordt gedaan. Dit kan de aanleiding geven voor leerlingen zelf een (ander) deel van het verhaal

in rap of slam poetry te recreëren en zelfs te laten ‘presenteren’, als je over een expressieve groep beschikt.

Hoewel de filmpjes over het algemeen niet zo waardevol zijn voor het verhaal zelf, kunnen ze wel een aanleiding vormen voor creatieve verwerkingsopdrachten. Deze verwerkingsopdrachten vereisen een hoge mate van tekstbeheersing en inhoudelijke kennis. Door de verwerkingsopdrachten te situeren in een 21ste-eeuwse context kan de leerkracht de leerlingen ook uitdagen om na te denken over onze huidige maatschappij. Op deze manier kan het verhaal, dat als spiegel diende voor de middeleeuwse maatschappij, dezelfde functie krijgen bij de leerlingen van vandaag, zonder een zedenles te worden.

4.5. *De schelmenstreken van Reinaert de Vos* (2018)

4.5.1. *Schelmenstreken vs. Van den vos Reynaerde*

Van de vier besproken adaptaties lijkt deze als enige te ‘kinderlijk’ voor het beoogde publiek. De cover is die van een kinderboek, waaraan negentien kinderboekillustratoren hebben meegewerkt. Het prentenboek bestaat uit 18 hoofdstukken met voor elk hoofdstuk een eigen illustrator. Elk hoofdstuk bestaat dan uit twee bladzijden, één bladzijde tekst en één bladzijde illustraties. Die overwegend kinderlijke illustraties in combinatie met de brave adaptionele transformatie door Koos Meinderts ten spijt, probeert Meinderts zijn lezers nog te waarschuwen: “het lezen van [...] kan ernstige schade toebrengen aan de tere kinderziel” (Meinderts 2018) (zie bijlage E). De aanpassingen op structureel en inhoudelijk vlak (zie bijlagen F en G) zijn echter van die aard dat de adaptatie voornamelijk voor een kinderpublik bestemd is.

Van de originele proloog is niets behouden, waardoor het verhaal onmiddellijk begint met de hofdag van koning Nobel. Ook het slot heeft Meinderts aangepast. Zo is Fyrapeel het luipaard nergens te bespeuren om koning Nobel zijn fouten recht te zetten. Daarnaast krijgen Belijn, Bruun en Isegrijn eveneens een ander einde. Belijn belandt in de kerkers voor het onwetend terugbrengen van Cuwaerts afgebeten hoofd, terwijl hij oorspronkelijk als zoenoffer wordt geschonken aan Bruun en Isegrijn. Bruun en Isegrijn weigeren in deze adaptatie op hun beurt koning Nobels excuses. Zodra zij echter een vrijbrief kregen om de vos en zijn familie straffeloos te vermoorden met daarbovenop een grote som geld, accepteerden zij de koning zijn excuses (zie bijlage F).

Ook de situering heeft bewerker Meinderts anders aangepakt. Zo vinden we geen tijdsaanduiding terug. De ruimtelijke situering komen we dan weer enkel tegen dankzij het bos van Hulsterlo waar de befaamde schat uit Reinaerts list zich bevindt (zie bijlage G – Situering).

Het lot en de karakterisering van de personages blijven doorgaans hetzelfde. Reinaert is nog steeds de listige misdadiger, die achtereenvolgens Bruun, Tibeert, Nobel en Belijn weet te misleiden.

Koning Nobel wordt, in tegenstelling tot de andere adaptaties, niet dom afgebeeld en verleent de vos publieke amnestie op aandringen van zijn vrouw en is er ook geen 'nood' aan Fyrapeel om zijn verkeerde beslissingen recht te zetten. Daartegenover staat dat hij de vergeving van Bruun en Isegrijn moet 'kopen' met een grote som geld en een vrijbrief voor de moord op Reinaert en diens gezin. Verdere aanpassingen zijn voornamelijk het minder gruwelijk voorstellen van de misdaden en gevolgen van Reinaert. Zo vinden we Cuwaerts opleiding tot kapelaan niet terug, Bruun wordt minder toegetakeld door de mensen en ook Hersint wordt gespaard van het afstropen van haar poten. Tibeert komt dan weer terecht in een vossenklem in plaats van een strop rond zijn hals te krijgen. Bij de menselijke personages maken we wel weer kennis met Martinet, zijn moeder Julocke en zijn vader de pastoor, maar de meester, de bakker en de smid blijven naamloos. Andere menselijke personages worden niet vermeld en ook Pancer de bever en Fyrapeel krijgen geen rol in dit verhaal (zie bijlage G – personages, mensen en andere dieren).

Wat de misdaden van Reinaert betreft, is het moment waarop hij Cuwaert bijna het hoofd afbijt tijdens het opleiden tot kapelaan weggefallen en de verdediging door Grimbeert is minder omvangrijk. Over het onrecht dat Isegrijn Reinaert heeft aangedaan en over de herkomst van de worst van Courtois wordt niet gesproken en over Cuwaert moest al helemaal niets meer gezegd worden (zie bijlage G – verhaal).

Meinderts heeft wel geprobeerd om het thema van religie te bewaren in zijn adaptatie. Door de biecht en de pelgrimage niet weg te laten en verwijzingen naar Mozes en de Rode Zee te maken, zien we nog religieuze invloeden. Ook zou Reinaert op pelgrimstocht naar Rome moeten om vergiffenis aan de paus te vragen omdat hij ooit een priester had verkocht aan de duivel. De seksuele thematiek is echter wel grotendeels verdwenen. Van de oorspronkelijk seksuele dubbele bodem, blijft niets meer over. De affaire tussen Reinaert en Hersint en het scrotum van de pastoor krijgen nog wel een plek in deze adaptatie (zie bijlage G – Thema).

Door de gemaakte aanpassingen (net iets minder bloederig voor Bruun en Tibeert en het weggefallen van Cuwaert en Fyrapeel) en de eenvoudige structuur, is het verhaal voornamelijk eerder gericht op een jonger publiek. De illustraties ondersteunen dit nog meer en maken het geheel weinig aantrekkelijk voor leerlingen uit een derde graad en dat heeft ook gevolgen voor de inzetbaarheid in een literatuurles.

4.5.2. Bruikbaarheid in de klas

Ook met deze adaptatie kunnen de meeste vooropgestelde leerplandoelstellingen bereikt worden. Net zoals bij de andere geschreven adaptaties wordt er geen verband gelegd met de multimediale vormgeving en door de oppervlakkige uitwerking van de verhaallijn en van de originele thema's zoals religie en seksualiteit kan er ook geen verband gelegd worden met de historische kennis (zie bijlage H).

De historische dimensie en de vijf soorten kennis die middels literatuuronderwijs overgebracht moeten kunnen worden, worden hier nauwelijks aangesproken. Reden hiervoor zijn de wijzigingen die Meinders heeft doorgevoerd, waardoor het verhaal eerder een kinderprentenboek dan een volwaardige adaptatie is geworden. Van de vier besproken adaptaties is deze dan ook het minst bruikbaar in een derde graad ASO of VWO.

Deze adaptatie kan wel gebruikt worden, maar dan eerder op een illustratieve manier of om een duidelijke vergelijking te maken met het originele dierenepos of de andere adaptaties. Het boek ziet er te kinderachtig uit en is ook te oppervlakkig om inhoudelijk ten volle te kunnen benutten in het klaslokaal.

5. Uitgewerkte lessenreeks

Om een voorbeeld te geven van hoe de besproken adaptaties ingezet kunnen worden, heb ik geopteerd voor een lessenreeks van vier lessen. Elk lesuur duurt vijftig minuten en de leerplandoelstellingen zijn ontleend aan het (Vlaamse) VVKSO. In de eerste twee lessen gaan de leerlingen aan de slag met een webquest voor een eerste kennismaking met het verhaal. In les drie wordt er dieper ingegaan op het verhaal en in de laatste les wordt er gekeken naar de onderliggende betekenis van het verhaal, moderne verwijzingen in de adaptaties en de taal van zowel de originele versie als van één van de adaptaties. Elke besproken adaptatie is gebruikt in de volledige lessenreeks en in elke les worden de vooropgestelde leerplandoelstellingen (zie 1. Literatuuronderwijs in Vlaanderen en Nederland) behaald.

Hieronder zullen achtereenvolgens les 1 (en 2), les 3 en les 4 besproken worden. Eerst leg ik uit hoe de les is opgebouwd, vervolgens werpen we een blik op de manier waarop de vier eerder besproken adaptaties worden ingezet in die specifieke les en ten slotte bespreek ik kort voor elke les hoe de adaptaties zijn ingezet. Zo bespreek ik de historische dimensies, de vijf soorten kennis bij literatuur en kijk ik of er ruimte voor dialoog of een creatieve verwerkingsopdracht is. Hiervoor heb ik mij tevens gebaseerd op de informatie uit '1. Literatuuronderwijs in Vlaanderen en Nederland'.

5.1. Les 1 en 2 (webquest)

Mijn eerste twee lessen zijn opgebouwd rond een webquest, hiermee maken de leerlingen kennis met het verhaal op een andere manier dan de klassieke manier met papieren werkbladen. De link naar deze webquest is: <https://reynaert-de-vos-springlevend.webnode.nl/>. De leerlingen worden op de

startpagina welkom geheten door koning Nobel (zie onderstaande afbeelding⁶) en het doel van deze webquest is om Reynaert 'te vinden' om hem terecht te stellen voor zijn misdaden.

Wees welgekomen...

Welkom, lieve vrienden en vriendinnen

Ik, Nobel, de eerste van zijn naam, koning der leeuwen en andere dieren, heer van het dierenrijk en beschermer van de fauna, heet u welkom op mijn webquest!

Al jaren ben ik op zoek naar die afschuwelijke Reinaert, die mij een serieuze kat in een zak heeft verkocht. Daarbij kan ik jullie hulp gebruiken! Ontdek in de komende pagina's wat jullie kunnen doen om me te helpen en zorg ervoor dat ik die rotvos eindelijk in mijn klauwen krijg!

Hij lijkt me te ontglippen en volgens mij gebruikt hij daarbij verschillende identiteiten. Houd je ogen goed open voor Reynaerde, Reynaert, Reinaert of zelfs Foxy . Hij wisselt van naam zoals jij van onderbroek.

Als koning kan ik daar een stevige beloning tegenover zetten, dus doe vooral je best, maar meer nog ... doe het alleen! Een schat is alleen maar zo goed, als je er alleen van kan genieten, zonder die te moeten delen met inhalige geldwolven.

En onthoud: een Nobel betaalt altijd zijn schulden!

Succes!

Getekend, Koning Nobel

De queeste voor Nobel

Het vinden van Reynaert zal moeten gebeuren door middel van opdrachten te vervullen. Dit wordt allemaal uitgelegd op de tweede webpagina 'De queeste voor Nobel'. Op de derde webpagina 'Op pad' zijn er vijf subpagina's, met daarin drie opdrachten die de leerlingen zeker moeten volbrengen via een worddocument dat ze onmiddellijk vanop de website kunnen downloaden.

Voor de eerste opdracht ('Waar zit die verdomde vos?') moeten de leerlingen via het internet op zoek naar het originele verhaal en de verschillende adaptaties die gebruikt worden in de lessenreeks (zie bijlage I: Webquest: Invulbladeren – adaptaties). In de tweede opdracht ('Mijn koninkrijk') gaan de leerlingen het verhaal situeren in tijd en ruimte, dit met behulp van het internet, *Foxy* (2015) en *Reynaert de Vos* (2018) (zie bijlage I: Webquest: Invulbladeren – situering) . In de derde opdracht

⁶ Dektop versie: <https://reynaert-de-vos-springlevend.webnode.nl/>

(‘Dierlijke dossiers’) moeten leerlingen de weergave van vier personages vergelijken uit *Foxy* met een filmpje uit het YouTube-kanaal ‘Vossen’ (zie bijlage I: Webquest: Invulbladeren – slachtoffers). Vervolgens wordt aan de leerlingen gevraagd om alles te bundelen en in te dienen (‘Toon je schatten’). Als creatieve verwerkingsopdracht moeten de leerlingen een profiel op *social media* aanmaken voor één van de personages uit het verhaal (‘Vos ... euhm Los het zelf op!’). Via de voorlaatste pagina (‘Contact’) leg ik kort uit waarom de webquest tot stand is gekomen en bied ik gebruikers de mogelijkheid aan om via een formulier contact met mij op te nemen. Op de laatste webpagina (‘Bronnen’) som ik de gebruikte afbeeldingen op (zie afbeelding⁷) met de adaptatie waaruit ze komen. Daarnaast bied ik een link aan naar de gebruikte adaptaties voor geïnteresseerde leerkrachten die graag het authentieke materiaal zouden willen kopen. Voor een volledige uitwerking van de les verwijs ik graag naar bijlage J: Webquest: lesverantwoording. Hierbij staan tevens de leerplandoelstellingen die behaald worden met deze les en die komen overeen met de vooropgestelde leerplandoelstellingen.

Wat heb je onthouden?

Julie hebben al fantastisch werk geleverd. We weten perfect waar we alle

Zoals eerder hierboven al vermeld zijn alle besproken adaptaties gebruikt voor de webquest. *Foxy* (2015) wordt ingezet om het verhaal te situeren in de ruimte en om enkele personages op een alternatieve manier voor te stellen. *Reynaert de Vos* (2018) wordt gebruikt voor de situering in tijd en verder voornamelijk illustratief voor de afbeeldingen in de Webquest. Hetzelfde illustratieve gebruik geldt voor *De schelmenstreken van Reinaert de Vos* (2018), waarbij de adaptatie verder niet wordt ingezet. Ten slotte is er nog het YouTube-kanaal *Vossen* (2018) waarvan het filmpje ‘Klaagzang van de dieren uit VOSSSEN, expeditie in het land van Reynaert’ wordt gebruikt om enkele personages voor te stellen.

Ten slotte is het belangrijk dat in deze twee lessen niet onmiddellijk wordt gepeild naar de historische dimensie, evenmin naar de analytische, cultuurhistorische, stilistisch-sensitieve of filosofische kennis. Wel wordt er gekeken naar de intermediale kennis door gebruik te maken van het filmpje uit *Vossen* (2018). Ten slotte is er ook nog de creatieve verwerkingsopdracht rond *social media*, waarbij leerlingen worden uitgedaagd om toch zo goed mogelijk kennis te maken met de personages om een zo volledig mogelijk beeld te geven op de aangemaakte profielen. Onderling dialoog wordt in

⁷ Mobiele versie: <https://reynaert-de-vos-springlevend.webnode.nl/social-media/>

deze les niet aangemoedigd, maar ook niet tegengehouden. Leerlingen krijgen de ruimte om aan elkaar vragen stellen.

5.2. Les 3 (expertgroepen)

De derde les uit de reeks, 'expertgroepen', richt zich op dialoog. Bij aanvang van de les worden de leerlingen in vijf groepen verdeeld. Elke groep krijgt een onderdeel van het verhaal toegewezen, zo zal groep 1 werken rond 'De hofdag van koning Nobel', groep 2 gaat aan de slag met 'Bruun en Tibeert vs. Reynaert', groep 3 zal werken rond 'Derde keer, goede keer', de vierde groep werkt rond 'De ultieme list' en de vijfde groep zal zich buigen over 'Reynaert gaat ervan door'. Elke groep bestudeert deze fragmenten aan de hand van een adaptatie in combinatie met 'Over de vos Reynaert. Een prozavertaling van Van den vos Reynaerde' (2007) uit *Tiecelijn* door André Bouwman en Bart Besamusca.

Elke groep zal dan vijf vragen moeten beantwoorden over zijn eigen fragment. De eerste drie vragen zullen altijd inhoudelijk zijn over de adaptatie, de vierde vraag zal altijd gelinkt worden aan de prozavertaling en in de vijfde vraag moeten de groepen hun fragment schematisch samenvatten. Daarna worden de groepen herverdeeld in expertgroepen waarbij in elke groep minstens één lid zit van een andere originele groep. Zij zullen door middel van dialoog het verhaal in groep reconstrueren. Als soort van verwerkingsopdracht moeten de leerlingen na de les het verhaal van Reynaert volledig schematisch kunnen voorstellen (zie bijlage K: Expertgroepen: Invulbladen – schema), op deze manier geven ze blijk van inzicht in het verhaal.

Groep 1 krijgt kopieën uit *Reynaert de Vos* (2018) waarbij er wordt gevraagd naar de misdaden van Reynaert en de verdediging door Grimbeert. Die verdediging moeten de leerlingen ook vergelijken bij vraag 4. Groepen 2 en 3 krijgen kopieën uit *De schelmenstreken van Reinaert de Vos* (2018). Groep 2 kijkt naar Bruun en Tibeert en dan vooral hoe Reinaert hen in de val kan lokken. Met vraag 4 wordt gekeken naar de schade die de beide gezanten oplopen in de prozavertaling en in de adaptatie van Meindert. Groep 3 kijkt dan weer naar Grimbeert als derde gezant. Deze groep gaat in de prozavertaling op zoek naar religieuze elementen. Groepen 4 en 5 krijgen kopieën uit *Foxy* (2015). Groep 4 zal de ultieme list bekijken en wie er allemaal bij betrokken raakt, zo zullen zij de moord op Cuwaert moeten vergelijken met de prozavertaling. Ten slotte buigt groep 5 zich over het einde van *Foxy* en wordt de rol van Fyrapeel vergeleken tussen beide versies (zie bijlage K: Expertgroepen: Invulbladen – groep 1 tot en met 5). Voor een volledige uitwerking van de les verwijs ik graag naar bijlage L: Expertgroepen: lesverantwoording. Hierbij staan tevens de leerplandoelstellingen die behaald worden met deze les en die komen overeen met de vooropgestelde leerplandoelstellingen.

Het YouTube-kanaal *Vossen* wordt in deze les niet meer gebruikt. De andere drie adaptaties komen uitvoerig aan bod omdat de leerlingen fragmenten hieruit moeten vergelijken met de prozavertaling. Uit *Foxy* (2015) worden plaatjes 178 tot en met 304 gebruikt (einde van de strip). Uit *De schelmenstreken van Reinaert de Vos* (2018) worden pagina's 6 tot en met 19 gebruikt en uit *Reynaert de vos* (2018) krijgen de leerlingen het fragment van pagina 21 tot en met pagina 27.

In deze les wordt er voornamelijk gekeken naar het verhaal zelf dus noch de historische dimensie, noch de andere vijf soorten kennis bij literatuur komen hier prominent aan bod. Belangrijk is dat dialoog door middel van de expertgroepen centraal staat.

5.1. Les 4 (BZL)

De laatste les uit de lessenreeks is een les 'begeleid zelfstandig leren' (BZL). De leerlingen krijgen een invulbundel die ze zelfstandig moeten invullen met behulp van de voorbije lessenreeks. Deze BZL bestaat uit drie onderdelen. Het eerste onderdeel focust zich op de (verborgen?) kritiek van het verhaal op de middeleeuwse maatschappij, deel twee gaat dieper in op de taal en het derde deel zoekt naar moderne verwijzingen in de adaptaties. Belangrijk bij deze les is dat de adaptaties zelf worden gebruikt en geen kopieën of fragmenten eruit. Om deze les te kunnen geven, moet je als leerkracht in het bezit zijn van de adaptaties of volledige kopieën ervan.

De leerlingen beginnen allemaal zelfstandig aan de opdrachten en bij het begin van de les worden zowel *Foxy* (2015) als *Reynaert de vos* (2018) in de klas doorgegeven. Zodra een leerling één van deze adaptaties bij zich heeft, moet hij de bijhorende vragen oplossen, die duidelijk zijn aangegeven met een pictogram (zie bijlage M: BZL: invulbladen). Zodra een leerling alle vragen horende bij de adaptatie heeft opgelost, mag deze verder werken aan de andere vragen. Er is bij de eerste twee onderdelen ook een kleine extra opdracht voorzien voor de leerlingen die sneller werken dan de rest.

Het eerste onderdeel concentreert zich op de (verborgen?) kritiek en vertrekt daarbij vanuit de hoofdzonden. Hier moeten de leerlingen door middel van deelvragen kunnen verklaren op welke manier *Van den vos Reynaerde* kritiek formuleert op kerk en maatschappij in de middeleeuwen (zie bijlage M: BZL: Invulbladen – (verborgen?) kritiek). Het tweede onderdeel kijkt dan naar de taal. Hiervoor krijgen de leerlingen ook een fragmentje uit een Middelnederlandse tekst en moeten ze het rijm en de middeleeuwse spelling erin kunnen herkennen en verklaren. Verder wordt er ook wat aan taalbeschouwing gewerkt door te kijken naar de gebruikte uitdrukkingen met dieren. De leerlingen zullen zelf ook uitdrukkingen en zegswijzen met dieren moeten produceren. Wat ik hierbij niet heb voorzien in de voorbereiding, maar een leuke afsluiter van de les zou kunnen zijn is het filmpje 'Klaagzang van de dieren uit VOSSSEN, expeditie in het land van Reynaert' en vooral het onderdeel van

Grimbeert de das waarin ook heel veel met taal wordt gespeeld (zie bijlage M: BZL: Invulbladen – Taal). In het laatste deel moeten de leerlingen in beide adaptaties op zoek naar verwijzingen naar de 21ste eeuw die Vizid en Van Cauteren e.a. hebben toegevoegd aan hun adaptaties om ze meer hedendaags te maken. Hierdoor worden leerlingen zich ook meer bewust van onze huidige tijdsgeest in vergelijking met de 13de eeuw (zie bijlage M: BZL: Invulbladen – Moderne verwijzingen). Voor een volledige uitwerking van de les verwijs ik graag naar bijlage N: BZL: lesverantwoording. Hierbij staan tevens de leerplandoelstellingen die behaald worden met deze les en die komen overeen met de vooropgestelde leerplandoelstellingen.

De schelmenstreken van Reinaert de Vos (2018) wordt in deze les niet gebruikt. *Foxy* (2015) en *Reynaert de vos* (2018) worden in de klas doorgegeven om enkele vragen op te lossen. In de lesverantwoording is er ook geen ruimte voorzien voor een filmpje van het YouTube-kanaal *Vossen*, maar kan zoals hierboven al gesteld, wel gebruikt worden. Indien de leerlingen sneller dan gepland klaar zijn met hun les kan dit een ideale afsluiter vormen na een lessenreeks over de sluwe vos.

In deze les wordt er wel beroep gedaan op de soorten kennis bij literatuur en de historische dimensie. Zeker in het deel (verborgen?) kritiek wordt er gekeken naar de historische dimensie van literatuur net als naar de filosofische kennis. In het onderdeel 'Taal' wordt dan weer gepeild naar de analytische en de stilistisch-sensitieve (of vormende) kennis en ook de cultuurhistorische kennis waarbij de leerlingen vat krijgen op de maatschappij, komt aan bod. Dit maatschappijbeeld geldt zowel voor de middeleeuwen (in (verborgen?) kritiek) als voor het huidige tijdsbeeld (Moderne verwijzingen). In deze les wordt er echter niet ingezet op dialoog, en ook wordt er minder aandacht besteed aan een creatieve verwerkingsopdracht (één extra opdracht waarin leerlingen zelf een tekst in rijm moeten zetten), maar die zijn in eerdere lessen al uitvoerig aan bod gekomen.

6. Conclusie

Zoals in de inleiding geformuleerd werd, is het doel van deze masterproef te onderzoeken hoe vier moderne adaptaties van *Van den vos Reynaerde* in combinatie met elkaar ingezet kunnen worden in het onderwijs. Daarnaast was het eveneens de bedoeling om te zien in hoeverre de Middelnederlandse tekst nog gehanteerd kan worden in het onderwijs.

De oudste van de vier besproken adaptaties, *Foxy* dateert uit 2015 en is een stripverhaal door Vizid. Deze adaptatie kwam er ten gevolge van een wedstrijd om enerzijds de vos in een modern jasje te steken en anderzijds het Waasland in de kijker te zetten. In deze intertekstuele adaptatie wordt enorm veel verwezen naar onze huidige tijd, niet alleen door middel van moderne referenties, maar zeker ook door de gehanteerde taal. Door deze intensieve modernisering wordt er redelijk snel van het originele verhaal afgeweken, waardoor de strip toch een 'explosiever' einde kent. De andere drie

adaptaties dateren uit 2018 waarbij twee adaptaties mogelijk zijn gemaakt door The Phoebus Foundation. Één daarvan is de prozabewerking *Reynaert de vos* door Katharina van Cauteren, Rik Van Daele en Patrick Bernauw. Deze adaptatie leunt van de vier het dichtste aan bij het origineel, maar is ook zeer modern geschreven. Ook hier een moderne (Vlaamse tussen-)taal en veel referenties naar het laatste decennium. De illustraties geven het een kinderlijke uitstraling, maar inhoudelijk leunt de tekst dicht genoeg aan bij het origineel om voor een breed publiek bestemd te zijn. De andere adaptatie is de YouTube-afspeellijst *Vossen*, bestaande uit vijf korte filmpjes. Van deze vijf filmpjes is enkel het derde filmpje 'Klaagzang van de dieren uit VOSSSEN, expeditie in het land van Reynaert' echt bruikbaar. De andere drie filmpjes zouden eventueel als inleiding of ontspanning gebruikt kunnen worden, maar hebben geen grote didactische meerwaarde. De vierde adaptatie is een prentenboek door de Nederlandse auteur Koos Meinderts waarin het verhaal zich zodanig richt op kinderen dat het onvoldoende mogelijkheden biedt om volledig te benutten in een derde graad ASO of VWO.

Naast deze vier adaptaties heb ik kort gekeken naar de Middelnederlandse tekst. Over de inhoud en betekenis van die tekst heb ik niet uitgeweid omdat dat in deze masterproef ook niet relevant is. Wel heb ik gewezen op de vindplaatsen van deze Middelnederlandse teksten voor een optimaal gebruik in het onderwijs, namelijk de editie door F. Lulofs (1983) en de beschikbaarheid op de website van DBNL. Relevanter voor deze masterproef is 'Over de vos Reynaert. Een prozavertaling van Van den vos Reynaerde' door André Bouwman & Bart Besamusca, uitgebracht in het tijdschrift *Tiecelijn* in 2007 en digitaal raadpleegbaar op de website van DBNL, omdat ik deze heb gebruikt als startpunt om de adaptaties te vergelijken en omdat deze prozavertaling ook een plaats heeft in de voorgestelde lessenreeks.

Ook heb ik gekeken naar het literatuuronderwijs in Vlaanderen en Nederland om een duidelijk beeld te kunnen scheppen van hoe de adaptaties ingezet zouden kunnen worden. Hierbij was het belangrijk om te onthouden dat literatuuronderwijs om meer draait dan zuiver leesplezier. Er is een historische dimensie waaraan literatuur kan beantwoorden en er is de mogelijkheid om zowel analytische, cultuurhistorische, intermediale, stilistisch-sensitieve en filosofische kennis aan te spreken door literatuur. Deze vijf soorten kennis geformuleerd door Korsten (2006) en de historische dimensie van Vaessens (2006) komen sterk overeen met de kwalificerende, socialiserende en subjectiverende functie geformuleerd door Witte e.a. (2017). Ten slotte heb ik nog enkele tips van Janssen (2009) meegenomen, waaronder het belang van dialoog en creatieve verwerkingsopdrachten.

Om mijn concrete lessenreeks, bestaande uit vier lessen, op te bouwen, heb ik mij gebaseerd op het leerplan van het VVKSO. Ik heb ervoor gezorgd dat alle vooropgestelde leerplandoelstellingen behaald worden in de lessenreeks. Daarnaast worden de vijf soorten kennis en de historische dimensie aangesproken. Ook heb ik ruimte gelaten voor zowel dialoog tussen de leerlingen als voor een moderne, creatieve verwerkingsopdracht.

In de eerste twee lessen wordt er gewerkt met een webquest, hierin komen alle adaptaties en de originele tekst op een manier aan bod. Zo moeten de leerlingen in de eerste opdracht zelf op zoek naar informatie over het originele epos en de vier adaptaties. Hoewel *De Schelmenstreken van Reynaert de Vos* louter illustratief wordt gebruikt, is dit de enige les waarin alle adaptaties een rol spelen. Het is ook in deze les dat er wordt gepeild naar de intermediale kennis van literatuur door een filmpje van *Vossen* te vergelijken met *Foxy* en is er de creatieve verwerkingsopdracht rond *social media*.

In de derde les wordt er naar de inhoud van het verhaal gekeken door de drie tekstuele adaptaties en de prozavertaling met elkaar te vergelijken. *Vossen* speelt hier geen rol, maar door de vergelijkende opdrachten maken de leerlingen wel kennis met het originele verhaal. Belangrijk bij deze les is de ruimte voor dialoog in de lesfase waarin de leerlingen in verschillende groepjes het verhaal gaan reconstrueren.

In de vierde les wordt er gekeken naar de kritiek en de taal in zowel de Middelnederlandse tekst als in *Reynaert de vos* en *Foxy*. Daarnaast wordt in deze twee adaptaties ook op zoek gegaan naar moderne verwijzingen. Dit gebeurt allemaal door middel van een BZL en via die BZL wordt er gepeild naar de historische dimensie van literatuur, maar even goed naar de analytische, cultuurhistorische, filosofische en stilistisch-sensitieve kennis.

Uit deze lessenreeks kunnen we besluiten dat *Foxy* en *Reynaert de vos* het makkelijkste inzetbaar zijn, omdat zij veel meer mogelijkheden bieden dan de andere adaptaties. Dat wil echter niet zeggen dat de andere adaptaties onbruikbaar zijn. Ik heb met deze lessenreeks proberen aan te tonen dat elke adaptatie wel op een manier ingezet kan worden, mits enige creativiteit van de leerkracht. Vergelijkende opdrachten dienen zich voornamelijk aan, maar zowel *De schelmenstreken van Reynaert de Vos* als *Vossen* kunnen ook aanleiding geven voor verschillende creatieve verwerkingsopdrachten. Hetzelfde geldt voor de Middelnederlandse tekst, die op een manier toch zijn weg zou moeten blijven vinden naar de schoolbanken, al is het maar via een aantal verzen waarin de taal en het rijm herkend en besproken kan worden indien gewenst door de leerkracht.

Bibliografie

Primaire literatuur

Bouwman & Besamusca 2007

André Bouwman & Bart Besamusca, 'Over de vos Reynaert. Een prozavertaling van Van den vos Reynaerde'. In: *Tiecelijn*, jaargang 20 (2007), 106-140.

Lulofs 1983

Francis Lulofs, *Van den vos Reynaerde. de tekst kritisch uitgegeven, met woordverklaringen, commentaar en tekstkritische aantekeningen door F. Lulofs met een ten geleide van dr. W.P. Gerritsen*. Hilversum, Uitgeverij Verloren, 1983. [Middel nederlandse tekstedities, 9]

Meinderts 2018

Koos Meinderts, *De schelmenstreken van Reinaert de Vos*. Hoorn, Hoogland & Van Klaveren, 2018.

The Phoebus Foundation 2018

The Phoebus Foundation, 'Vossen'. Op : *YouTube*, 2018.

[<https://www.youtube.com/playlist?list=PL-hq4jW64LHgCuVdOdYIOVnHKbDC6GpEh>]

[toegang op 3 februari 2019]

Van Cauteren e.a. 2018

Katharina Van Cauteren, Rik Van Daele & Patrick Bernauw, *Reynaert de vos*. Antwerpen, Kanselarij Phoebus Foundation vzw, 2018.

Vizid 2015

Vizid (David Audenaert), *Foxy. Reinaert De Vos*. Sint-Niklaas, IGP Het land van Reynaert, 2015.

Secundaire literatuur

Bax e.a. 2017

Sander Bax, Marjolein van Herten, Erwin Mantingh en Theo Witte, 'Waar zijn de hoeders van het literatuuronderwijs?'. Op: *Neerlandistiek. Online tijdschrift voor taal- en letterkundig onderzoek*, 25 januari 2017.

[<https://www.neerlandistiek.nl/2017/01/waar-zijn-de-hoeders-van-het-literatuuronderwijs/>]

[toegang op 1 februari 2019].

Bonneure 2018

Kristien Bonneure, *Prentenboek Reinaert de Vos verovert Nederland, waarom is de sluwe vos zo aantrekkelijk?* vrt NWS, 23 december 2018.

[<https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2018/12/14/prentenboek-reinaert-de-vos-verovert-nederland/>]

[toegang op 29 januari 2019].

GO! 2015

GO!, *Leerplan secundair onderwijs. Vak: AVNederlands (4/4 It/w). Basisvorming en specifiek gedeelte.* Brussel, Huis van het GO!, 2015.

Janssen 2009

Tanja Janssen, *Literatuur lezen in dialog. Lezersvragen als hulpmiddel bij het leren interpreteren van korte verhalen*, Amsterdam, Vossiuspers UvA, 2009.

Korsten 2006

Frans-Willem Korsten, 'Regels en ontregeling: Literatuur en vijf soorten kennis'. In: Koen Hilberdink & Suzanne Wagenaar (red.), *Leescultuur onder vuur*. Amsterdam, Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, 2006, 27-33. [Publicaties van de Raad voor Geesteswetenschappen, 10]

Mantingh & Van Zessen 2011

Erwin Mantingh & Marike van Zessen, 'Leerlingen in de ban van Beatrijs? Een literair-historische schoolklassieker als didactische uitdaging'. In: Ton van Kalmthout, Orsolya Réthelyi & Remco Sleiderink (red.), *Beatrijs de wereld in. Vertalingen en bewerkingen van het Middelnederlandse verhaal*. Gent, Academia Press, 2013, 219-236. [Lage Landen Studies, 6]

Nicolaas & Vanhooren 2008

Martijn Nicolaas & Steven Vanhooren, *Het literatuuronderwijs in Nederland en Vlaanderen. Een stand van zaken*. Den Haag, Nederlandse Taalunie, 2008.

Uyttendaele 2018

Jan Uyttendaele, 'Een Reynaertbewerking voor de 21ste eeuw'. Op: *Neerlandistiek. Online tijdschrift voor taal- en letterkundig onderzoek*, 25 juli 2018.

[<https://www.neerlandistiek.nl/2018/07/een-reynaertbewerking-voor-de-21ste-eeuw/>]

[toegang op 31 maart 2019]

Vaessens 2006

Thomas Vaessens, 'Lezen in een interdisciplinaire multimediale cultuur'. In: Koen Hilberdink & Suzanne Wagenaar (red.), *Leescultuur onder vuur*. Amsterdam, Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, 2006, 59-65. [Publicaties van de Raad voor Geesteswetenschappen, 10]

Van Coillie & Parlevliet 2011

Jan Van Coillie & Sanne Parlevliet, 'Hoe jong kan Beatrijs worden? Beatrijs-adaptaties voor de jeugd'. In: Ton van Kalmthout, Orsolya Réthelyi & Remco Sleiderink (red.), *Beatrijs de wereld in. Vertalingen en bewerkingen van het Middelnederlandse verhaal*. Gent, Academia Press, 2013, 105-124. [Lage Landen Studies, 6]

Van Kalmthout e.a. 2011

Ton van Kalmthout, Orsolya Réthelyi & Remco Sleiderink, 'Beatrijs de wereld in. Inleiding'. In: Ton van Kalmthout, Orsolya Réthelyi & Remco Sleiderink (red.), *Beatrijs de wereld in. Vertalingen en bewerkingen van het Middelnederlandse verhaal*. Gent, Academia Press, 2013, 5-18. [Lage Landen Studies, 6]

Van Oostendorp 2018

Marc van Oostendorp, 'Grote opdracht 6: Leesbevordering en literaire competentie stimuleren leerlingen om lezers te worden en te blijven'. Op: *Neerlandistiek. Online tijdschrift voor taal- en letterkundig onderzoek*, 24 oktober 2018.

[<https://www.neerlandistiek.nl/2018/10/grote-opdracht-6-leesbevordering-en-literaire-competentie-stimuleren-leerlingen-om-lezers-te-worden-en-te-blijven/>]

[toegang op 1 februari 2019]

Van Renssen 2018

Floor van Renssen, 'De verhalen in onze taal zijn de troef van ons vak'. Op: *Neerlandistiek. Online tijdschrift voor taal- en letterkundig onderzoek*, 11 mei 2018.

[<https://www.neerlandistiek.nl/2018/05/de-verhalen-in-onze-taal-zijn-de-troef-van-ons-vak/>]

[toegang op 3 februari 2019].

Vanrysselberghe 2018

Patrick Vanrysselberghe, *Fietsen met Reynaert de Vos*. Antwerpen, The Phoebus Foundation, 2018.

[<https://www.vossen.vlaanderen/nl/nieuws/vossen-wat-kunt-u-verwachten>]

[toegang op 16 december 2018].

Vroomen 2016

Lisanne Vroomen, 'Foxy: Reynaert in de moderne wereld'. In: *Tiecelijn*, jaargang 29 (2016), 412-418.

VVKSO 2014

VVKSO, *Nederlands. Derde graad ASO – KSO – TSO. Leerplan secundair onderwijs*. Brussel, Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs, 2014.

Witte e.a. 2017

Theo Witte, Erwin Mantingh, & Marjolein van Herten, 'Doodtij in de delta : Stand en toekomst van het literatuuronderwijs in Nederland'. In: *Spiegel der Letteren*, 59 (2017) 1, 115-143.

Bijlagen

Overzicht bijlagen

Bijlage A: Eindtermen Nederlands, domein literatuur, havo-vwo (Nicolaas & Vanhooren 2008, p.10)

Bijlage B: Doelen literatuur en literaire competentie, derde graad VVKSO (VVKSO 2014, p.60)

Bijlage C: Leerplandoelstellingen 9, 13 en 21 derde graad, GO! (GO! 2015, p.19; p.22; p.30)

Bijlage D: Didactische paradigma's van het literatuuronderwijs (Janssen 1998) aangevuld met twee onderliggende dimensies (Verboord 2003) (Witte e.a. 2017, p.125)

Bijlage E: Observatieschema Van den Vos Reynaerde – adaptaties: ALGEMEEN

Bijlage F: Observatieschema Van den Vos Reynaerde – adaptaties: STRUCTUUR

Bijlage G: Observatieschema Van den Vos Reynaerde – adaptaties: INHOUD

Bijlage H: Bruikbaarheid adaptaties

Bijlage I: Webquest: invulbladeren

Bijlage J: Webquest: lesverantwoording

Bijlage K: Expertgroepen: Invulbladen

Bijlage L: Expertgroepen: lesverantwoording

Bijlage M: BZL: Invulbladen

Bijlage N: BZL: lesverantwoording

Bijlage A: Eindtermen Nederlands, domein literatuur, havo-vwo (Nicolaas & Vanhooren 2008, p.10)

Subdomein Literaire ontwikkeling:

(7) De kandidaat kan beargumenteerd verslag uitbrengen van zijn leeservaringen met een aantal door hem geselecteerde literaire werken.

- Minimumaantal: havo 8; vwo 12 waarvan minimaal 3 voor 1880.
- De werken zijn oorspronkelijk geschreven in de Nederlandse taal.

Subdomein Literaire begrippen:

(8) De kandidaat kan literaire tekstsoorten herkennen en onderscheiden, en literaire begrippen hanteren in de interpretatie van literaire teksten.

Subdomein Literatuurgeschiedenis:

(9) De kandidaat kan een overzicht geven van de hoofdlijnen van de literatuurgeschiedenis, en de gelezen werken plaatsen in dit historisch perspectief.

Bijlage B: Doelen literatuur en literaire competentie, derde graad VVKSO (VVKSO 2014, p.60)

Er zijn 4 doelen bij dit deel *literatuur en literaire competentie*. 'Hoofddoelen' zijn aangevuld met doelen die deze ondersteunen: attitudes, vaardigheden, strategieën, inzichten en kennis. Bij de 'termenlijst' (doel 4) vind je termen om productief in te zetten.

1 aso en kso De leerlingen zijn bereid om*:

- literaire teksten te lezen / te beluisteren en te bekijken;
  - over hun eigen leeservaring met anderen te spreken en erover te schrijven;
  - hun leeservaring in maatschappelijke context(en) te plaatsen;
  - hun persoonlijke leeservaring te toetsen aan die van anderen.
- (ET aso 28*/ kso 27*)

1 kso en tso De leerlingen zijn bereid om*:

- literaire teksten te lezen / te beluisteren en te bekijken,
- over hun eigen leeservaring met anderen te spreken en erover te schrijven,
- hun leeservaring in maatschappelijke context(en) te plaatsen. (ET kso 27*/ tso 27*)

2 aso en kso De leerlingen kunnen vanuit een tekstervarende en tekstbestuderende manier van lezen:

- literaire teksten uit heden en verleden interpreteren, analyseren en evalueren. Zij kunnen daarbij verbanden leggen:
  - binnen teksten;
  - tussen teksten;
  - tussen teksten en de maatschappelijke context zoals het historische, het socio-culturele;
  - tussen teksten en kunststromingen;
  - tussen tekst en auteur;
  - tussen teksten en hun multimediale vormgeving;
- verslag uitbrengen over de eigen ervaringen met literaire teksten uit heden en verleden en kunnen deze ervaringen toetsen aan andere interpretaties van en aan waardeoordelen over teksten.

In de hierboven vermelde activiteiten komen aan bod:

- poëzie, proza, theater, film.
- (ET aso 23/kso 23)

Bijlage C: Leerplandoelstellingen 9, 13 en 21 derde graad, GO! (GO! 2015, p.19; p.22; p.30)

De leerlingen kunnen teksten lezen:		ET 14
9. • op beoordelend niveau, • geschreven voor een onbekend publiek.		
Leerinhouden	Specifieke pedagogisch-didactische wenken	
<p>De volgende tekstsoorten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • informatieve teksten inclusief informatiebronnen zoals schema's, tabellen, verslagen, hyperteksten, uiteenzettingen, • persuasieve teksten zoals een opiniestuk of betoog, • activerende teksten zoals instructies, reclameteksten en advertenties • fictionele teksten (cf. literatuur). 	<p>Hier gaat het over teksten die betrekking hebben op de ruime maatschappelijke context. Hiervoor komen teksten in aanmerking die relevant en functioneel zijn zowel op maatschappelijk als persoonlijk vlak. Net als in de vorige doelstellingen moeten de leerlingen kunnen werken met verschillende vormen van teksten, dus ook tabellen en grafieken.</p> <p>Ook deze tekstsoorten worden geregeld en steeds meer in een elektronische omgeving aangeboden. De leerkrachten voorzien voor deze multimediale teksten een ruime plaats.</p> <p>Voorbeelden</p> <ul style="list-style-type: none"> • De leerlingen analyseren en beoordelen lemma's van Wikipedia aan de hand van een aantal criteria. • De leerlingen analyseren het aanbod van verschillende gsm-operatoren. Ze kiezen wat het best bij hen past. • De leerlingen lezen een essay en schrijven een commentaar op het standpunt dat erin wordt ingenomen (integratie met schrijven). • De leerlingen lezen krantenartikelen over gezinsdrama's en confronteren dit met fragmenten uit bv. het toneelstuk Medea (Euripides of Tom Lanoye) of Een hart van steen van Renate Dorrestein (integratie met literatuur). • De leerlingen lezen een aantal teksten met verschillende theorieën over een taalbeschouwelijk thema en presenteren hun visie voor de klas (integratie met spreken). Deze opdracht kan ook aanleiding geven tot een schrijftaak: de leerlingen schrijven een synthese of een artikel over het thema. 	

<p>* De leerlingen zijn bereid om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • te lezen, • lezend informatie te verzamelen over een bepaald onderwerp; • de verkregen informatie aan eigen kennis en inzicht te toetsen en te vergelijken met informatie uit andere bronnen; • te reflecteren op de inhoud en vorm van de teksten; • hun persoonlijk oordeel over bepaalde teksten te formuleren, in twijfel te trekken en eventueel te herzien. 		ET 18
13.		
Leerinhouden	Specifieke pedagogisch-didactische wenken	
<p>Bereidheid houdt in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zich openstellen en onbevooroordeeld zijn, • een genuanceerde houding aannemen tegenover de inhoud van de tekst. 	<p>Deze doelstelling veronderstelt een positieve ontwikkeling in de attitude van de leerlingen ten opzichte van leesvaardigheid.</p> <p>Het onderwijs van het Nederlands moet ertoe bijdragen dat de leerlingen teksten leren zien als bronnen van informatie. Goed leesonderwijs brengt ze tot het besef dat teksten hulpbronnen kunnen zijn om zich nauwkeuriger, diepgaander en genuanceerder te informeren over allerlei onderwerpen.</p> <p>De focus op deze attitude levert een belangrijke bijdrage tot het levenslang leren.</p> <p>Er is ook een belangrijke interculturele component. De leerlingen ontwikkelen een houding waarin standpunten en visies, maar ook aspecten als regionaal, sociaal en situationeel (de registers) taalgebruik met de nodige openheid worden benaderd. Deze attitude vormt het uitgangspunt voor een kritische maar genuanceerde houding ten opzichte van elk tekstmateriaal.</p> <p>Het is duidelijk dat deze attitude enkel kan worden ontwikkeld als wij de leerlingen confronteren met overvloedig en erg divers tekstmateriaal.</p>	

23. De leerlingen kunnen op een tekstervarende en tekstbestuderende manier lezen.		ET 23
Leerinhouden	Specifieke pedagogisch-didactische wenken	
<p>Vanuit deze manier van lezen kunnen ze:</p> <ul style="list-style-type: none"> • literaire teksten uit heden en verleden interpreteren, analyseren en evalueren, • verbanden leggen: <ul style="list-style-type: none"> – binnen teksten, – tussen teksten, – tussen teksten en het brede sociaal-culturele veld, – tussen tekst en auteur, – tussen teksten en hun multimediale vormgeving, • verslag uitbrengen over de eigen ervaringen met literaire teksten uit heden en verleden, • deze ervaringen toetsen aan andere interpretaties van en aan waardeoordelen over teksten. <p>Hierbij komen aan bod:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poëzie, proza, • theatervoorstelling. 	<p>Er is geen strikte scheiding tussen tekstervarende en tekstbestuderende opdrachten mogelijk, enkel de focus kan verschillen.</p> <p>De leerlingen kunnen de nodige begrippen die bij de leerinhouden horen, gebruiken om hun leeservaring te verwoorden en te motiveren.</p> <p>Voorbeelden</p> <ul style="list-style-type: none"> • De ene helft van de klas leest het eerste fragment van een roman, de andere helft het tweede. Ze vertellen elkaar wat ze gelezen hebben en proberen te achterhalen welke verbanden er zijn tussen beide fragmenten. • De leerlingen krijgen een fragment van een roman en het motto dat de auteur gekozen heeft. Ze moeten formuleren waarom dit bij dit boek hoort. • De leerlingen lezen in groepjes fragmenten uit eenzelfde periode, maar uit verschillende romans. Daarna gaan ze op zoek naar gemeenschappelijke kenmerken (inhoudelijke en/of formele). Er wordt gewerkt met een carrouselmethode. • De leerlingen lezen een gedicht over de dood uit twee perioden en ze gaan na in welke mate de opvatting over de dood verschilt. • De leerlingen lezen een fragment uit De helaasheid der dingen van Dimitri Verhulst en enkele biografische achtergrondteksten. Ze gaan na hoe getrouw de weergave van de familiale situatie is en in welke mate de klachten van familieleden hierover terecht zijn. • De leerlingen vergelijken een fragment uit een roman met de verfilming. • De klas kiest een gedicht van Paul Van Ostaijen (bijv. Bezette stad) en organiseert een woordkoor: het gedicht wordt 'uitgevoerd', geregisseerd door de klas. Eventueel maken ze er ook videoclip van. • De leerlingen lezen een aantal recensies van een film of theaterstuk. Ze gaan na welke criteria de diverse recensenten gebruiken en formuleren hierover een gefundeerd oordeel. • Een interessante literaire onderzoeksopdracht (voor het domein onderzoekscompetentie) zou erin kunnen bestaan om na te gaan voor welke poëtische stijlfiguren een bepaald auteur een voorkeur heeft. Omdat het zo'n breed onderwerp is, is het essentieel dat de vraag sterk wordt afgebakend. • Nog een interessante literaire onderzoeksopdracht (voor het domein onderzoekscompetentie) zou erin kunnen bestaan om na te gaan hoe verschillende auteurs (al dan niet uit eenzelfde periode, al dan niet behorend tot verschillende stromingen) het thema liefde verschillend behandelen. Omdat het zo'n breed onderwerp is, is het essentieel dat de vraag sterk wordt afgebakend. 	

Bijlage D: Didactische paradigma's van het literatuuronderwijs (Janssen 1998) aangevuld met twee onderliggende dimensies (Verboord 2003) (Witte e.a. 2017, p.125).

Paradigma Aspect	1 Cultureel	2 Esthetisch	3 Maatschappelijk	4 Persoonlijk
Algemeen doel	culturele vorming	esthetische vorming	maatschappelijke vorming	persoonlijke ontplooiing
Tekstaanbod	literair-historisch waardevol geachte teksten	esthetisch waardevol geachte teksten	veelsoortige teksten, ook non-fictie en massaliteratuur	veelsoortige teksten, keuze mede afhankelijk van leerling
Tekstgebruik	tekst als illustratie van literair-historisch verschijnsel	tekst als demonstratie of oefenobject voor literair-esthetisch begrip	tekst als bron voor sociologisch onderzoek	tekst als bron voor zelfonderzoek
Rol van de leraar	cultuuroverdrager	tekstautoriteit, tekstinterpretator	begeleider, project- en discussieleider	mederecipiënt, begeleider
Rol van de leerling	reproducen van literair-historische kennis	analyseren van teksten, ontdekken van betekenissen	verbanden leggen tussen tekst en wereld buiten de tekst	produceren van betekenissen, begrijpen en verklaren van lezersreacties
Onderliggende dimensies	leerstofgericht		leerlinggericht	

Bijlage E: Observatieschema *Van den Vos Reynaerde* – adaptaties: ALGEMEEN

	<i>Over de vos Reynaert.</i>	<i>Foxy. Reinaert De Vos</i>	<i>Reynaert de vos</i>	Vossen (filmpjes)	<i>De schelmenstreken van Reinaert de Vos</i>
<u>Auteur/ bewerker</u>	André Bouwman & Bart Besamusca	Vizid (David Audenaert)	Katharina van Cauteren, Rik van Daele & Patrick Bernauw	The Phoebus Foundation	Koos Meinderts
<u>Titel</u>	Over de vos Reynaert. Een prozavertaling van <i>Van den vos Reynaerde</i> .	Foxy. Reinaert De Vos.	Reynaert de vos	VOSSSEN	De schelmenstreken van Reinaert de Vos
<u>Datum</u>	2007	2015	2018	2018	2018
<u>Genre</u>	Proza	Graphic novel	(jeugd)proza	Audiovisueel: kortfilmpjes	Prentenboek
<u>Doelgroep</u>	Internationale mediëvistiek ⁸	Jeugdige publiek	Breed publiek	Leerkrachten en leerlingen	Kinderboek, maar “het lezen [...] kan ernstige schade toebrengen aan de tere kinderziel.” ⁹
<u>Functie</u>	Bruikbaarheid voor onderwijsdoeleinden binnen de internationale mediëvistiek. ¹⁰	De gezamenlijke promotie van de streek en het reynaertverhaal. ¹¹	Een iets leesbaardere tekst bieden dan het origineel in de lijn van het oorspronkelijke verhaal. ¹²	Beschikbaar gesteld voor educatieve doeleinden. ¹³	Niet gespecificeerd.
<u>Adaptioneel/ intertekstueel?</u>	Adaptionele transformatie	Intertekstuele transformatie	Adaptionele transformatie	Adaptionele transformatie	Adaptionele transformatie

⁸ Bouwman & Besamusca, ‘Over de vos Reynaert’ (2007), p. 107.

⁹ Meinderts, *De schelmenstreken van Reinaert de Vos*. (2018).

¹⁰ Ibidem

¹¹ VIZID, *Foxy. Reinaert De Vos*. (2015).

¹² Van Cauteren e.a., ‘Reynaert de vos’ (2018), p. 10.

¹³ The Phoebus Foundation, ‘VOSSSEN’ (2018).

Bijlage F: Observatieschema Van den Vos Reynaerde – adaptaties: STRUCTUUR

	<i>Over de vos Reynaert.</i>	<i>Foxy. Reinaert De Vos</i>	<i>Reynaert de vos</i>	<i>De schelmenstreken van Reinaert de Vos</i>
<u>Proloog</u>	<p>Origineel proloog behouden.</p> <p>De auteur vermeldt zichzelf (Willem) en geeft aan waarom hij dit verhaal geschreven heeft (in opdracht van een vrouw – hoofs te leven – bekend Frans verhaal in het Nederlands vertellen)</p> <p>Daarnaast wordt er gewaarschuwd om van het verhaal af te blijven.</p>	<p>Reynaert hangt aan een kruis in een kerker, net gevangen genomen door Nobel.¹⁴</p>	<p>Hoofdstuk: Disclaimer (p. 17)</p> <p>Ongeveer behouden. Moderner geformuleerd en verwijzingen naar deze versie (“[g]leen kinderverhaal”, ...)</p>	<p>Verdwenen.</p> <p>Verhaal begint onmiddellijk met Hofdag in de paleistuin van koning Nobel.</p>
<u>Slot</u>	<p>Koning is door eigen gulzigheid in list van Reynaert getrap.</p> <p>Fyrapeel als redder: stelt Belin als zoenoffer voor.</p> <p>Bruun en Ysingrijn aanvaarden het zoenoffer en de excuses van de koning.</p>	<p>Nobel is door eigen gulzigheid in list van Foxy getrap.</p> <p>Geen Fyrapeel, Bruin of Isegrim.</p> <p>Foxy is met ‘mammie’ naar Ibiza gevluht, heeft daar een discotheek gekocht en heeft een tijdbom geplaatst in het hoofd van Cuwaert, waarbij Nobel ontploft.</p>	<p>Hoofdstuk: Peis en vree (p. 87)</p> <p>Koning schenkt Bruun en Isengrin “genoegdoening”. – geen zoenoffer of excuses. (p. 88)</p> <p>Geen Fyrapeel te bespeuren.</p>	<p>Hoofdstuk 18: Slot (p. 37)</p> <p>Koning is door zijn vrouw in list van Reinaert getrap.</p> <p>Geen Fyrapeel.</p> <p>Belijn in de kerker in plaats van zoenoffer.</p> <p>Bruun en Isegrijn weigerden de excuses aanvankelijk. Dit gebeurt pas zodra ze een grote som geld en een vrijbrief om Reinaert de vos en diens gezin straffeloos te vermoorden, hebben gekregen.</p>

¹⁴ VIZID, *Foxy. Reinaert De Vos*. (2015), 1-6.

Bijlage G: Observatieschema *Van den Vos Reynaerde* – adaptaties: INHOUD

	<i>Over de vos Reynaert.</i>	<i>Foxy. Reinaert De Vos</i>	<i>Reynaert de vos</i>	<i>De schelmenstreken van Reinaert de Vos</i>
<u>Situering in tijd</u>	De hofdag is op een pinksterdag	Moderne tijd (Facebook, Instagram, KFC, muziek ¹⁵ , Candy Crush, So You Think You Can Dance, ...)	“het was op een sinksendag...” (p. 21) = een pinksterdag	Geen situering in tijd
<u>Situering in ruimte</u>	<p>Omgeving van Gent</p> <p>“Door een donker bos [...] door een woeste streek.” (p. 114)</p> <p>Hof Manpertuus van Reynaert.</p> <p>Vlaanderen in het Waesland, in een dorp Hijfte (p. 130)</p> <p>Schat bevindt zich in Oost-Vlaanderen, de Kriekeputte in het bos Hulsterloe</p>	<p>Nachtclub: King Club in een stedelijke omgeving (trams, wagens en hoge gebouwen op de achtergrond)</p> <p>Wanneer Tielcelijn Bruin, Isegrim en Tibeert gaat waarschuwen zien we verschillende plaatsnamen in het Waasland (plaatje 195)</p> <p>Malpertuus is een grote eik in Hulst Daknam (dorp van Lokeren) en Lochristi worden ook vermeld</p> <p>Tibeert breekt een electrowinkel in Temse in Nobel heeft een buitenverblijf, slot Blauwendael in Waasmunster</p> <p>Foxy wordt opgehangen op de markt in Sint-Niklaas</p>	<p>Malpertuus als woonplaats van Reynaert (voorbij een donker woud)</p> <p>Reynaert en Isengrin ontmoeten elkaar in Belsele</p> <p>“Het zoete Land van Waas [...] ergens tussen Hijfte en Gent” (p. 60)</p> <p>Schat bevindt zich in het bos van Hulsterloo in Kriekeputte, in Oost-Vlaanderen</p>	Schat bevindt zich in het bos van Hulsterlo in Kriekenput

¹⁵ Verwijzing naar Lil. Kleine Ft. Ronnie Flex – Drank en Drugs (<https://www.youtube.com/watch?v=swivbEsD50>) op plaatje 32 + zie ook voetnoot 10.

<u>Personages:</u>				
<u>Reynaert</u>	<p>Misdadiger</p> <p>“de booswicht met de grijze baard” (p. 110)</p> <p>Heel listig → Bruun en Tybeert</p> <p>Getrouwd met vrouwe Hermeline</p> <p>Vader van Reynaerdijn en Rossel</p> <p>Gaat te biecht bij Grimbeert en moet onmiddellijk alle wandaden afzweren. Die biecht loopt van p. 123 (v. 1460) tot en met p. 124 (v. 1656)</p> <p>Vervalt bijna terug in slechte gewoontes bij het zien van kippen</p> <p>Ondanks doodsangsten, fiere, trotse houding aan het hof</p> <p>Steekt af in een gevele bij koning Nobel</p> <p>Ontkent beschuldigingen van Bruun en Tybeert</p> <p>Nadat Ysingrijn, Bruun en Tybeert zijn vertrokken begint hij zijn list (p. 128, v. 2062 – p. 132, v. 2491)</p> <p>Lokt Cuaert in zijn burcht waar hij Cuaert opeet samen met zijn familie</p> <p>Geeft Cuaerts hoofd in de pelgrimstas mee aan Belin en zegt dat er een brief inzit voor de koning. Belin ‘mag’ ook zeggen tegen de koning dat hij de brief helemaal zelf heeft geschreven → komt Belin duur te staan.</p> <p>Vlucht met zijn familie</p>	<p>Foxy Reinaert</p> <p>Kwajongen</p> <p>Geen kostuum, eerder <i>casual</i> gekleed met een baseballpetje achterstevoren, een jeansbroek en sneakers</p> <p>Heel listig → Bruun en Tybeert</p> <p>Ongehuwd en geen kinderen</p> <p>Biecht alles op aan Grimbeert, maar vertoont geen spijt</p> <p>Gaat vrijwillig mee met Grimbeert naar het hof omdat deze de derde boodschapper was</p> <p>Drijft de spot met Nobel na veroordeling (“slechte jeugd gehad” op plaatje 152)</p> <p>Flirt openlijk met ‘mammie’</p> <p>Overhaalt koning en vooral zijn ‘mammie’ met leugen over schat en beschuldigt hierbij Isegrijn, Bruun en Tibeert</p> <p>Lokt Cuwaert in zijn burcht waar hij Cuwaert opeet</p> <p>Geeft Cuwaerts hoofd in de pelgrimstas mee aan Belijn en zegt dat er een brief inzit voor Nobel. Belijn ‘mag’ ook zeggen tegen de koning dat hij de brief helemaal zelf heeft geschreven → komt Belijn duur te staan.</p> <p>Vlucht met ‘mammie’ naar Ibiza</p>	<p>Reynaert</p> <p>Misdadiger</p> <p>Durft niet naar hofdag komen, want heeft te veel mispeuterd</p> <p>Heel listig → Bruun en Tibeert</p> <p>Getrouwd met dame Hermelijne</p> <p>Vader van welpjes</p> <p>Gaat te biecht bij Grimbeert en moet onmiddellijk alle dieverij afzweren</p> <p>Vervalt bijna terug in slechte gewoontes voor een kip</p> <p>Steekt af in een gevele bij koning Nobel</p> <p>Ontkent beschuldigingen van Bruun en Tibeert</p> <p>Nadat Isengrin, Bruun en Tibeert zijn vertrokken begint hij zijn list (p. 57-68)</p> <p>Lokt Cuwaert in zijn burcht waar hij Cuwaert opeet samen met zijn familie</p> <p>Geeft Cuwaerts hoofd in de pelgrimstas mee aan Belijn en zegt dat er een brief inzit voor de koning</p> <p>Vlucht met zijn familie</p>	<p>Reinaert</p> <p>Misdadiger</p> <p>Speelt vals in spelletje Monopoly/mens-erger-je-niet met gezin</p> <p>Heel listig → Bruun en Tibeert</p> <p>Vader van Rosseel en zes andere welpjes</p> <p>Getrouwd met Hermelijne</p> <p>Gaat te biecht bij Grimbeert en moet onmiddellijk alle dieverij afzweren</p> <p>Fiere, trotse houding aan het hof</p> <p>Steekt af in gevele bij koning Nobel</p> <p>Ontkent beschuldigingen van Bruun en Tibeert</p> <p>Nadat Isegrijn, Bruun en Tibeert zijn vertrokken begint hij zijn list (p. 27-29)</p> <p>Lokt Cuwaert in zijn burcht waar hij Cuwaert opeet samen met zijn familie</p> <p>Geeft Cuwaerts hoofd in de pelgrimstas mee aan Belijn en zegt dat er een brief inzit voor de koning. Belijn ‘mag’ ook zeggen tegen de koning dat hij de brief helemaal zelf heeft geschreven → komt Belijn duur te staan.</p> <p>Vlucht met zijn familie</p>

<p><u>Personages:</u></p> <p><u>Nobel</u></p>	<p>Koning van de dieren, de leeuw</p> <p>Rechtvaardig, aanhoort iedereen, wil recht voor Cantinleer en andere slachtoffers</p> <p>Besluit Reynaert te dagvaarden → stuurt drie gezanten</p> <p>Waarschuwt Bruun voor de listen van Reynaert</p> <p>Wordt per gezant kwader op Reynaert en verliest geleidelijk aan gevoel voor rechtvaardigheid</p> <p>Veroordeelt Reynaert tot de doodstraf → Bruun, Ysingrijn en Tybeert moeten de galg klaarmaken</p> <p>Laat zich samen met zijn vrouw inpalmen door de list</p> <p>Vergeeft Reynaert zijn zonden</p> <p>Verleent Reynaert publieke amnestie</p> <p>Schaamt zich diep en biedt Bruun en Ysengrijn zijn excuses aan met Belin als zoenoffer</p>	<p>Koning van de onderwereld</p> <p>Geel kostuum, maffia-uitstraling</p> <p>Wil politie erbuiten houden (zelf misdadig figuur)</p> <p>Rookt sigaretten</p> <p>Niet bijzonder sterk (plaatje 48), noch snel van begrip (plaatje 59)</p> <p>Wil geen rechtvaardigheid, wil enkel zijn imago redden als koning van de onderwereld</p> <p>Veroordeelt Foxy tot de doodstraf, chanteert bijgevolg de jury hierbij om die straf te ondersteunen</p> <p>Laat Bruin, Isegrim en Tibeert doodstraf en gepaarde festiviteiten al voorbereiden</p> <p>Laat zich samen met 'mammie' inpalmen bij het horen over een schat</p> <p>Schaamt zich diep en drinkt zich te pletter, vooral omdat 'mammie' verdwenen is</p>	<p>Koning van de dieren</p> <p>Rechtvaardig, aanhoort iedereen, wil recht voor Canteclaer en andere slachtoffers</p> <p>Niet al te intelligent: "placidao domingo i.p.v. placebo domingo" (p. 28)</p> <p>Besluit Reynaert te dagvaarden → stuurt drie gezanten</p> <p>Waarschuwt Bruun voor de listen van Reynaert</p> <p>Veroordeelt Reynaert tot de doodstraf → Bruun, Tibeert en Isengrin zijn de galg aan het klaarmaken</p> <p>Maakt zich zorgen om zijn imago</p> <p>Laat zich samen met zijn vrouw inpalmen door de list</p> <p>Vergeeft Reynaert zijn zonden</p> <p>Verleent Reynaert amnestie</p> <p>Vrouw verwijt koning naïviteit</p> <p>Schenkt genoegdoening aan Bruun en Ysengrijn</p>	<p>Koning van de dieren</p> <p>Rechtvaardig, aanhoort iedereen, wil recht voor Canteleer</p> <p>Wil Reinaert laten boeten → stuurt drie gezanten</p> <p>Waarschuwt Bruun voor de listen van Reinaert</p> <p>Wordt per gezant kwader op Reinaert en verliest geleidelijk aan gevoel voor rechtvaardigheid</p> <p>Veroordeelt Reinaert tot de doodstraf → Bruun, Isegrijn en Tibeert moeten de galg klaarmaken</p> <p>Zijn vrouw laat zich inpalmen door de list</p> <p>Laat zich door zijn vrouw overhalen om Reinaert zijn zonden te vergeven en vrij te spreken</p> <p>Verleent Reinaert publieke amnestie, maar blijft achterdochtig</p> <p>Schaamt zich diep en biedt Bruun en Isegrijn zijn excuses aan</p> <p>Excuses zijn niet genoeg → schenkt grote som geld en vrijbrief om Reinaert en zijn familie straffeloos te vermoorden</p>
---	--	--	--	---

<u>Personages:</u>	Een wolf	Isegrim	Isengrin	Isegrijn
<u>Ysingrijn</u>	<p>Eerste beklager van Reynaert tijdens de hofdag</p> <p>Echtgenoot van Haersint/Ysenwende (??)</p> <p>Groot slachtoffer van Reynaerts daden</p> <p>Broers Rumen en Wijdelancken zijn opgehangen door Reynaert</p> <p>Bereidt samen met Bruun en Tybeert de galg voor om Reynaert op te hangen</p> <p>Wordt door Reynaert beschuldigd van hoogverraad</p> <p>Wordt gewaarschuwd door Tielin de raaf voor list van Reynaert</p> <p>Vertrekt samen met Bruun naar koning Nobel → gevangen genomen</p> <p>Van zijn voorpoten wordt vel afgestroopt voor schoenen voor Reyanert tijdens pelgrimstocht</p> <p>Van de achterpoten van zijn vrouw wordt vel afgestroopt voor schoenen van Reyanert tijdens pelgrimstocht</p> <p>Krijgt Belijn als zoenoffer, nadat koning Nobel Cuaerts hoofd in pelgrimstas terugkreeg</p>	<p>Grijs kostuum, maffia-uitstraling – ooglapje</p> <p>Bijna op de vuist met Canteclaer voor wie wraak op Reynaert mag nemen</p> <p>Bereidt samen met Bruin en Tibeert de galg voor om Foxy op te hangen</p> <p>Wordt door Foxy beschuldigd van hoogverraad</p> <p>Wordt gewaarschuwd door Tiecelijn de raaf voor list van Foxy</p> <p>Vertrekt samen met Bruin naar koning Nobel → gevangen genomen</p> <p>Van zijn achterpoten wordt vel afgestroopt voor schoenen voor Foxy om schat te gaan halen</p>	<p>Eerste beklager van Reynaert tijdens de hofdag</p> <p>Echtgenoot van Haersinde</p> <p>Groot slachtoffer van Reynaerts daden</p> <p>Bereidt samen met Bruun en Tibeert de galg voor om Reynaert op te hangen</p> <p>Wordt door Reynaert beschuldigd van hoogverraad</p> <p>Wordt gewaarschuwd door Tielijn de raaf voor list van Reynaert</p> <p>Vertrekt samen met Bruun naar koning Nobel → gevangen genomen</p> <p>Van zijn voorpoten wordt vel afgestroopt voor schoenen voor Reyanert tijdens pelgrimstocht</p> <p>Van de achterpoten van zijn vrouw wordt vel afgestroopt voor schoenen voor Reyanert tijdens pelgrimstocht (zie tekening p. 75)</p> <p>Krijgt genoegdoening, nadat koning Nobel Cuwaerts hoofd in pelgrimstas terugkreeg</p>	<p>Echtgenoot van Hersint</p> <p>Groot slachtoffer van Reinaerts daden</p> <p>Bereidt samen met Bruun en Tibeert de galg voor om Reinaert op te hangen</p> <p>Wordt door Reinaert beschuldigd van hoogverraad</p> <p>Wordt gewaarschuwd door Tielijn de raaf voor list van Reinaert</p> <p>Vertrekt samen met Bruun naar koning Nobel → gevangen genomen</p> <p>Van zijn poten wordt vel afgestroopt voor schoenen voor Reinaert tijdens pelgrimstocht</p> <p>Krijgt grote som geld en vrijbrief om Reinaert en zijn familie straffeloos te vermoorden, nadat koning Nobel Cuwaerts hoofd in pelgrimstas terugkreeg</p>

Personages:	Een beer	Bruin	Bruun	Bruun
<u>Bruun</u>	<p>Eerste gezant van koning om Reynaert aan hof te brengen</p> <p>“Sterk en dapper” (p. 119) / “de enorme vreetzak” (p. 114)</p> <p>Vergeet direct ernst van situatie bij het horen over honing</p> <p>Hij belooft voor Reynaert te pleiten en merkt niet dat deze plots terug kan wandelen</p> <p>Gevangen in boomstronk door eigen gulzigheid, verliest vervolgens oor en beide wangen, de vacht en de nagels van de poten die gevangen zaten</p> <p>Bereidt samen met Ysingrijn en Tybeert de galg voor om Reynaert op te hangen → door Reynaert beschuldigd van hoogverraad → door Ticelin gewaarschuwd → samen met Ysingrijn naar koning Nobel → gevangen genomen</p> <p>Van zijn rug wordt vel afgestroopt voor pelgrimstas voor Reynaert tijdens pelgrimstocht</p> <p>Krijgt Belijn als zoenoffer, nadat koning Nobel Cuaerts hoofd in pelgrimstas terugkreeg</p>	<p>Enorm groot en sterk, boezemt angst in bij Canteclaer en Isegrim</p> <p>Blauwgrijs kostuum, maffia-uitstraling</p> <p>Niet enorm slim, heel beperkte woordenschat, vb. “Nobel Fox zien. Bruin Fox halen. Nobel weinig geduld en Bruin honger. Fox meekomen of Bruin boos.” (plaatje 26)</p> <p>Luistert naar hardcore/hardstyle, dat snel wordt geassocieerd met agressie¹⁶</p> <p>Vergeet direct ernst van situatie bij het horen over honing</p> <p>Overvalt samen met Foxy een honingkonvooi</p> <p>Wordt in elkaar geslagen door een groot aantal bijen die de honing bewaakten</p> <p>Bereidt samen met Isegrim en Tibeert de galg voor om Foxy op te hangen → door Foxy beschuldigd van hoogverraad → door Ticelij gewaarschuwd → samen met Isegrim naar koning Nobel → gevangen genomen</p> <p>Van zijn buik wordt vel afgestroopt voor pelgrimstas voor Foxy om schat te gaan halen</p>	<p>Oom van Reynaert</p> <p>Eerste gezant van koning om Reynaert aan hof te brengen.</p> <p>Voornamelijk dik.</p> <p>Vergeet direct ernst van situatie bij het horen over honing.</p> <p>Hij belooft voor Reynaert te pleiten.</p> <p>Gevangen in boomstronk door eigen gulzigheid, verliest vervolgens oor en beide wangen, de vacht en de nagels van de poten die gevangen zaten.</p> <p>Bereidt samen met Isegrim en Tibeert de galg voor om Reynaert op te hangen → door Reynaert beschuldigd van hoogverraad → door Ticelij gewaarschuwd → samen met Isegrim naar koning Nobel → gevangen genomen</p> <p>Van zijn rug wordt vel afgestroopt voor pelgrimstas voor Reynaert tijdens pelgrimstocht</p> <p>Krijgt genoegdoening, nadat koning Nobel Cuwaerts hoofd in pelgrimstas terugkreeg</p>	<p>Eerste gezant van koning om Reinaert aan hof te brengen</p> <p>Vergeet direct ernst van situatie bij het horen over honing</p> <p>Gevangen in boomstronk door eigen gulzigheid, krijgt vervolgens meerdere klappen op de kont</p> <p>Heeft gescheurd oor en bebloede kop</p> <p>Bereidt samen met Isegrim en Tibeert de galg voor om Reinaert op te hangen → door Reinaert beschuldigd van hoogverraad → door Ticelij gewaarschuwd → samen met Isegrim naar koning Nobel → gevangen genomen</p> <p>Van zijn huid wordt vel afgestroopt voor pelgrimstas voor Reinaert tijdens pelgrimstocht</p> <p>Krijgt grote som geld en vrijbrief om Reinaert en zijn familie straffeloos te vermoorden, nadat koning Nobel Cuwaerts hoofd in pelgrimstas terugkreeg</p>

¹⁶ Plaatje 20: Army of Hardcore (Neophyte - <https://www.youtube.com/watch?v=hE3GFjFRA3Q>), Tomatenplukkers (DJ Maurice with Boldheadz - https://www.youtube.com/watch?v=xsVbZ_IKYsg) + plaatje 21: Komt ie dan eh (Darkraver - <https://www.youtube.com/watch?v=ce7CvzGCaJY>).

<p>Personages:</p> <p>Tybeert</p>	<p>Een kater</p> <p>Zelf een dief (worst gestolen van molenaar)</p> <p>Tweede gezant van de koning</p> <p>Niet sterk, maar wel slim</p> <p>Vergeet direct ernst van situatie bij het horen over muizen</p> <p>Gevangen in strop door eigen gulzigheid en verliest een oog</p> <p>Bereidt samen met Ysingrijn en Bruun de galg voor om Reynaert op te hangen → door Reynaert beschuldigd van hoogverraad → door Ticelin gewaarschuwd → gaat niet mee naar koning Nobel</p>	<p>Tibeert</p> <p>Grijs kostuum, maffia-uitstraling</p> <p>Tweede gezant van Nobel</p> <p>Stelt zelf voor om Foxy in te leveren (hij doet een “megajeanclousevandammekick” (plaatje 54) en zegt dat hij de nodige tact heeft)</p> <p>Vergeet direct ernst van situatie bij het horen over muizen</p> <p>Muizen = computermuizen in electrozaak en de politie(varkens) ter plaatse slaan hem ineem</p> <p>Bereidt samen met Isegrim en Bruin de galg voor om Foxy op te hangen → door Foxy beschuldigd van hoogverraad → door Ticelijn gewaarschuwd → gaat niet mee naar koning Nobel</p>	<p>Tibeert</p> <p>Zelf een dief (worst gestolen van molenaar)</p> <p>Hoge eigendunk (“[...] met mijn kenmerkend vernuft en vakkundige acrobatieën [...]” (p. 22))</p> <p>Tweede gezant van de koning</p> <p>Niet sterk, maar wel slim</p> <p>Vergeet direct ernst van situatie bij het horen over muizen</p> <p>Gevangen in strop door eigen gulzigheid en verliest een oog</p> <p>Bereidt samen met Isengrin en Bruun de galg voor om Reynaert op te hangen → door Reynaert beschuldigd van hoogverraad → door Ticelijn gewaarschuwd → gaat niet mee naar koning Nobel</p>	<p>Tibeert</p> <p>Tweede gezant van de koning</p> <p>Niet sterk, maar wel slim</p> <p>Vergeet direct ernst van situatie bij het horen over muizen</p> <p>Gevangen in vossenklem door eigen gulzigheid en krijgt slaag met de knuppel en daarna een bezem</p> <p>Verliest ook een oog</p> <p>Bereidt samen met Isegrijn en Bruun de galg voor om Reinaert op te hangen → door Reinaert beschuldigd van hoogverraad → door Ticelijn gewaarschuwd → gaat niet mee naar koning Nobel</p>
<p>Personages:</p> <p>Grimbeert</p>	<p>Een das en neef van Reynaert</p> <p>Weerlegt alle klachten t.o.v. Reynaert</p> <p>Biedt zelf aan derde gezant te zijn</p> <p>Maant Reynaert op een familiale/vriendschappelijke manier aan om toch mee te gaan</p> <p>Verlaat het hof bij vonnis van Nobel</p>	<p>Grijs kostuum</p> <p>Toont ouder (wandelstok en pijp), weigert auto te nemen, want trein is beter voor het milieu</p> <p>Verplicht als derde gezant te gaan</p> <p>Onduidelijk of het nu de nonkel of neef van Foxy is. Tekst spreekt zich daarin tegen.¹⁷</p> <p>Verlaat het hof bij vonnis van Nobel</p>	<p>Neef van Reynaert</p> <p>Weerlegt alle klachten t.o.v. Reynaert</p> <p>Biedt zelf aan derde gezant te zijn</p> <p>Maant Reynaert op een familiale/vriendschappelijke manier aan om toch mee te gaan</p> <p>Verlaat het hof bij vonnis van Nobel</p>	<p>Een das en neef van Reinaert</p> <p>Verdedigt zijn oom Reinaert</p> <p>Biedt zelf aan derde gezant te zijn</p> <p>Maant Reinaert op een familiale/vriendschappelijke manier aan om toch mee te gaan</p> <p>Verlaat het hof bij vonnis van Nobel</p>

¹⁷ Plaatjes 99, 110, 111 en 113 veronderstellen Foxy als nonkel, plaatje 114 en het leeftijdsverschil spreken dit tegen.

<p><u>Andere dieren</u></p>	<p>Franstalige hondje Cortoys: klaagt (na Ysingrijn) over een (gestolen!) worst die Reynaert van hem stal</p> <p>Pancer de bever: klaagt (na Cortoys) over haas Cuaert en diens bijna doorgebeten keel</p> <p>Canticleer de haan → brengt lijk van zijn dode dochter (hen) Coppe naar koning Nobel</p> <p>Overige dieren: p. 126 – v. 1846 e.v.</p> <p>Tiecelin de raaf: waarschuwt Bruun, Ysingrijn en Tybeert</p> <p>Belin de ram: kapelaan</p> <p>Cuaert en Belin als reisgenoten van Reynaert bij begin van pelgrimstocht</p> <p>Fyrapeel, het luipaard: verre verwant van de koning; lost probleem op → Belin als zoenoffer voor Bruun, Ysingrijn en Haersint + wraak zonder proces op Reynaert</p>	<p>Courtois: minieme rol op de achtergrond, in pak met maffia-uitstraling (gestolen worst is gestolen)</p> <p><u>Geen Pancer</u></p> <p>Canteclaeer: blauw pak, maffia-uitstraling (kuikentjes opgegeten)</p> <p><u>Geen andere dieren</u></p> <p>Tiecelijn waarschuwt Bruun, Isegrim en Tibeert, wil er iets aan verdienen</p> <p>Cuwaert en Belijn als escorten bij Foxy om de schat te gaan halen. Vergelijkbaar met Kwak en Boemel door spraakgebrek, maar ook vergelijkbaar met Jansen en Janssen door hun kledij. Beiden zijn ook enorm naïef en goedgelovig.</p> <p>Fyrapeel is te zien, maar wordt niet bij naam genoemd → In pak met maffia-uitstraling</p>	<p>Courtois: klaagt (na Ysingrijn) over een (gestolen!) worst die Reynaert van hem stal</p> <p>Pancer: klaagt (na Cortoys) over haas</p> <p>Cuwaert en diens bijna doorgebeten keel</p> <p>Canticleer: brengt lijk van zijn dode dochter (hen) Coppe naar koning Nobel</p> <p><u>Geen andere dieren</u></p> <p>Tiecelijn waarschuwt Bruun, Isegrim en Tibeert.</p> <p>Cuwaert en Belijn als reisgenoten van Reynaert bij begin van pelgrimstocht</p> <p><u>Geen Fyrapeel</u></p>	<p>Courtois → klaagt over een (gestolen!) <i>saucisson</i> die Reynaert van hem stal</p> <p><u>Geen Pancer</u></p> <p>Canteclaeer: brengt lijk van zijn dode dochter (hen) Coppe naar koning Nobel</p> <p><u>Geen andere dieren</u></p> <p>Tiecelijn waarschuwt Bruun, Isegrim en Tibeert.</p> <p>Belijn maakt lijst van alle misdaden van Reynaert. Hij is ook kapelaan</p> <p>Cuwaert en Belijn als reisgenoten van Reynaert bij begin van pelgrimstocht</p> <p><u>Geen Fyrapeel</u></p>
<p><u>Mensen</u></p>	<p>Lamfroyt de timmerman → Reynaert en Bruun komen op zijn erf 'honing stelen'</p> <p>De pastoor en zijn vrouw Julocke; de koster; Lottram Lancvoet; Vrouwe Vulmaerte; Abelquac en mevrouw Bave; Ludmoer met de lange neus; Ludolf met de kromme vingers; Hughelijn met de kromme benen; Vrouwe Ogerne</p> <p>Pastoorzoon Martinet</p>	<p>Niet aanwezig</p>	<p>Lamfroit de timmerman → Reynaert en Bruun komen op zijn erf 'honing stelen'</p> <p>Een pastoor en een koster</p> <p>Pastoorzoon Martinet</p> <p>Pastoor verliest scrotum door toedoen van Tibeert</p>	<p>Lamfroit de dorpstimmerman → Reynaert en Bruun komen op zijn erf 'honing stelen'</p> <p>De meester; de bakker; de huishoudster; mijnheer pastoor, de smid</p> <p>Julocke de huishoudster van de pastoor en hun zoon Martinet</p>

<p><u>Verhaal: de misdaden van Reynaert</u></p>	<p>Haersint verkracht De kinderen van Ysingrijn blind gepist De worst van Cortoys gestolen Cuaert bijna het hoofd afgebeten tijdens de koningsvrede Coppe hoofd en hals afgebeten Door middel van listen 11 kuikens van Cantincleer opgegeten. Bruun en Tybeert bijna laten vermoorden door mensen Cuaert opgegeten samen met zijn gezin Belin laten straffen voor dood Cuaert Koning Nobel met onbestaande schat bedrogen en weggevlucht</p>	<p>Hersinde dronken gevoerd in de nachtclub van Nobel (op Facebook gezet) Coppe opgegeten (op Instagram gezet) Laat Bruin en Tibeert in elkaar slaan door bewakers (bijen) en de politie (varkens) Worst van Courtois gestolen Cuwaert opgegeten Belijn laten straffen voor dood Cuwaert Nobel met onbestaande schat bedrogen en weggevlucht naar Ibiza samen met 'mammie' die al het geld van Nobel heeft meegenomen.</p>	<p>Haersinde verkracht De kinderen van Isengrin blind gepist De worst van Courtois gestolen Cuwaert bijna het hoofd afgebeten tijdens de koningsvrede Coppe vermoord Bruun en Tibeert bijna laten vermoorden door mensen. Cuaert opgegeten samen met zijn gezin Koning Nobel met onbestaande schat bedrogen en weggevlucht</p>	<p>De worst van Courtois gestolen Hersint verkracht De kinderen van Isegrijn blind gepist. Coppe doodgebeten Door middel van listen 11 kuikens van Cantecleer opgegeten Bruun en Tibeert laten afranselen door mensen Cuaert opgegeten samen met zijn gezin Belin laten straffen voor dood Cuaert Koning Nobel met onbestaande schat bedrogen en weggevlucht</p>
<p><u>Verhaal: de verdediging</u></p>	<p>Ysingrijn heeft Reynaert benadeeld in de verdeling van schollen en spek Reynaert en Haersint hadden een affaire Cuaert mocht gestraft worden als leerling Cortoys' worst was zelf gestolen.</p>	<p>Verdediging door Foxy zelf t.o.v. Grimbeert (plaatje 128): Nobel als "bron van al het kwaad", Courtois zijn worst was zelf gestolen, Hersinde "was om wraak te nemen" omdat Isegrijn zijn vorig lief sloeg, Coppe en Cantecleer zijn zelf moordenaars en Bruin en Tibeert verdienen niets beter aan blinde hebberigheid, zij "zouden hun eigen moeder verkopen voor een likje honing of een muis"</p>	<p>Isengrin heeft Reynaert meerdere malen fysiek toegetakeld Isengrin heeft Reynaert benadeeld in de verdeling van pladijs en spek Reynaert en Haersinde hadden al zeven jaar een affaire. Cuwaert mocht gestraft worden als leerling Courtois' worst was zelf gestolen</p>	<p>Hersint heeft Reynaert vrijwillig in haar slaapkamer gelaten Reynaert leeft als monnik en eet al jaren vegetarisch</p>

<p><u>Thema: religie</u></p>	<p>Het credo wordt aangeleerd (Reynaert > Cuaert)</p> <p>Godsaanroepingen (“beware mij God”; “Moge God mij vervloeken”, ...)</p> <p>Reynaert was zogezegd ingetreden bij een kluzenaarsorde, deed aan boetedoening, had een pelgrimsstaf en -mantel en had een eed gezworen op de stola</p> <p>Dodenwake met placebo domino</p> <p>Pastoor gezag binnen de gemeenschap en belooft “een heel jaar volledige vergeving en kwijtschelding van alle zonden” als zijn vrouw wordt gered (p. 117)</p> <p>Reynaert gaat te biecht bij zijn neef en spreekt “verhaspeld kerklaijn” (p. 122) → gestraft en moet leven beteren.(p.124)</p> <p>Reynaert beweert twee “pater nosters” te bidden voor de kippen die hij eerder buit had gemaakt. (p.125)</p> <p>Reynaerts verzonnen straf is ook religieus (ge-excommuniceerd, in de ban van de paus, ...) → pelgrimstocht naar Rome voor vergiffenis</p> <p>Voor de pelgrimstocht wordt de liturgie voorgelezen en worden de pelgrimstas en -staf overhandigd.</p>	<p>Niet aanwezig</p>	<p>Het credo wordt aangeleerd (Reynaert > Cuwaert)</p> <p>Reynaert vermomt zich als kluzenaar (p.22)</p> <p>Grimbeert: “Al een jaar leeft hij als een heremiet.” (p. 27)</p> <p>Nobel: “[niet] boetevaardig aan het vasten geslagen!” (p. 28)</p> <p>Dodenwake met placebo domino.</p> <p>Pastoor gezag binnen de gemeenschap en belooft “een jaar lang vergeving van alle zonden en een volle aflaat” (p. 37)</p> <p>Reynaert vergelijkt Lamfreit met “het achtereind van het paard van Christus, en dat was eigenlijk een ezel!” (p. 38)</p> <p>Godsaanroepingen (“Zo helpe mij God)</p> <p>Reynaert gaat te biecht bij zijn neef en spreekt “verhaspeld kerklaijn” (p. 50; 54; 57) → gestraft en moet leven beteren.(p.51)</p> <p>Reynaerts verzonnen straf is ook religieus (ge-excommuniceerd, in de ban van de paus, ...) → pelgrimstocht naar Rome voor vergiffenis</p> <p>Voor de pelgrimstocht worden de pelgrimstas en -staf overhandigd</p>	<p>Reinaert “leeft als een monnik” (p.2)</p> <p>Aanwezigheid pastoor</p> <p>Reinaert gaat te biecht bij zijn neef en wordt gestraft na biecht en moet leven beteren (p.17)</p> <p>Verwijzing Rode Zee/Mozes (p. 18)</p> <p>Reinaerts verzonnen straf is ook religieus (priester verkocht aan de duivel) → moet pelgrimstocht naar Rome ondernemen voor vergiffenis van paus</p> <p>Voor de pelgrimstocht worden de pelgrimstas en -staf overhandigd</p> <p>Doet aan gebed met gezin voor het eten</p>
------------------------------	---	----------------------	---	---

<p><u>Thema:</u> <u>seksualiteit</u></p>	<p>Seksuele affaire tussen Haersinde en Reynaert Cuaert kapelaan maken = dubbelzinnig (seksueel bevredigen).(p. 110) “Toen liet hij hem stevig zitten tussen zijn benen. Toen begonnen ze samen het lezen te oefenen en luid het credo te zingen.” (p.110) “Zij was er spoedig overheen.” (p.112) Vrouwen met namen als Vulmaerte en Ogernen. Pastoor verliest zijn scrotum door toedoen van Tybeert. Reynaert bekent met zijn tante (Hersinde / Yswenden) geslapen te hebben.</p>	<p>Hersinde van de Wolve als straalbezopen, losbandige wolvin. Vrouw van de koning, ‘Mammie’, kickt op martelen en loopt rond in hoge botten en verder enkel ondergoed. ‘vrouwelijke’ personages worden voornamelijk topless of in weinig verhullende kledij getoond.</p>	<p>Seksuele affaire tussen Haersint en Reynaert “Hij deed de haas voor zich zitten, en hield hem stevig vast tussen de benen. En terwijl ze samen naar het hoogtepunt kweelden, greep hij die arme Cuwaert naar de keel.” (p. 22) Pastoor heeft seks met zijn vrouw. Pastoor verliest zijn scrotum door toedoen van Tybeert. Reynaert bekent met Haersinde <i>gecaliforniceerd</i> te hebben. (p. 50)</p>	<p>Seksuele affaire tussen Hersint en Reinaert Pastoor heeft seks met zijn huishoudster. Pastoor verliest bijna zijn scrotum door toedoen van Tibeert.</p>
--	--	---	---	--

Bijlage H: Bruikbaarheid adaptaties

<u>Kan de leerling ...</u>	<i>Foxy. Reinaert De Vos</i>	<i>Reynaert de vos</i>	<i>Vossen (filmpjes)</i>	<i>De schelmenstreken [...]</i>
<u>... een leesvoorkeur ontwikkelen?</u>	Ja: een stripverhaal is een genre dat ook aan bod moet komen	Ja: vlot geschreven proza met veel knipogen naar huidige cultuur	Nee: ander medium	Nee: te oppervlakkig en kinderlijk
<u>... een literaire tekst lezen/beluisteren/bekijken?</u>	Ja: lezen en bekijken	Ja: lezen en bekijken	Ja: beluisteren en bekijken	Ja: lezen en bekijken
<u>... literaire teksten van vroeger en nu interpreteren?</u>	Ja: in vergelijking met elkaar	Ja: in vergelijking met elkaar	Ja: in vergelijking met elkaar	Ja: in vergelijking met elkaar
<u>... verbanden leggen binnen teksten?</u>	Ja: Reynaert maakt geleidelijk komaf met drie dreigingen (Bruin, Tibeert, Nobel)	Ja: Reynaert maakt geleidelijk komaf met drie dreigingen (Bruun, Tibeert, Nobel)	Ja: door het kanaal als geheel te zien, maken leerlingen kennis met het volledige verhaal	Ja: Reynaert maakt geleidelijk komaf met drie dreigingen (Bruun, Tibeert, Nobel)
<u>... verbanden leggen tussen teksten?</u>	Ja: in vergelijking met origineel en andere adaptaties	Ja: in vergelijking met origineel en andere adaptaties	Ja: in vergelijking met origineel en andere adaptaties	Ja: in vergelijking met origineel en andere adaptaties
<u>... verbanden leggen tussen teksten en historische context?</u>	Nee: volledig gemoderniseerd	Ja: religieus thema zit er nog in en het verhaal situeert zich in de middeleeuwen	Nee: grotendeels gemoderniseerd	Nee: te oppervlakkig en kinderlijk
<u>... verbanden leggen tussen teksten en socio-culturele context?</u>	Nee: Calimero-achtige portrettering van Reynaert haalt maatschappijkritiek uit het verhaal	Ja: kritiek op maatschappij blijft behouden.	Ja: personages trekken ook lijn naar moderne maatschappij.	Nee: te oppervlakkig en kinderlijk
<u>... verbanden leggen tussen teksten en multimediale vormgeving?</u>	Nee: stripverhaal is nog steeds een vorm van lezen	Nee: proza is nog steeds een vorm van lezen	Ja: verschillende soorten beeldmateriaal om verhaal te vertellen, (o.a. repetitie, rap en getuigenissen).	Nee: prentenboek is nog steeds een vorm van lezen
<u>... info vergelijken met info uit andere bronnen</u>	Ja: in vergelijking met origineel	Ja: in vergelijking met origineel	Ja: in vergelijking met origineel	Ja: in vergelijking met origineel

Bijlage I: Webquest: invulbladeren

Adaptaties

Vul onderstaande kader in met behulp van:

- De vier afbeeldingen onderaan de webquest
- De twee hyperlinks in de webquest
- De rest van het internet
- Je logisch verstand

<u>Titel</u>	<u>Auteur/bewerker</u>	<u>Jaar van uitgave</u>	<u>Vorm (*)</u>
<i>Van den Vos Reynaerde</i>	<i>Willem (die Madocke maecte)</i>	<i>+/- 1260</i>	<i>Dierenepos</i>
<i>Foxy. Reinaert De Vos</i>	<i>Vizid / David Audenaert</i>	<i>2015</i>	<i>Stripverhaal</i>
<i>Reynaert de vos</i>	<i>Katharina Van Cauteren, Rik van Daele, Patrick Bernauw</i>	<i>2018</i>	<i>Prozabewerking</i>
<i>Vossen</i>	<i>The Phoubus Foundation</i>	<i>2018</i>	<i>YouTube-kanaal</i>
<i>De schelmenstreken van Reinaert de Vos</i>	<i>Koos Meinderts</i>	<i>2018</i>	<i>Prentenboek</i>

(*) keuze tussen: *dierenepos*; *prentenboek*; *prozabewerking*; *stripverhaal*; *YouTube-kanaal*

Situering

... in tijd

Lees onderstaande tekst aandachtig en beantwoord de vragen met behulp van het internet:

- 1) Geef een synoniem voor sinksendag.

Pinksterdag / Pinksteren

- 2) Wanneer valt deze dag?

Zevende zondag na Pasen / 49° dag na Pasen / 50° dag vanaf Pasen

- 3) Wanneer valt deze dag **dit jaar**?

9 juni 2019

- 4) Wat vieren we op deze dag?

Christenen vieren met Pinksteren de doorbraak van de heilige Geest bij de leerlingen van Jezus, zodat ze de durf en de kracht vonden om over Jezus te spreken en te handelen zoals Hij dat deed.

5) Wat werd er oorspronkelijk gevierd op deze dag?

Oorspronkelijk was het een Joods oogstfeest

6) Noteer hieronder twee websites waar je deze informatie hebt gevonden (opgelet: Wikipedia **mag niet**).

<http://www.bijbelin1000seconden.be/menu/tiki-index.php?page=Pinksteren>

<https://historiek.net/wat-vieren-we-met-pinksteren/22445/>

https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2016/05/15/op_een_mooie_pinksterdag-1-1632190/

... *in ruimte*

Vul onderstaande vragen in met:

- De afbeelding onderaan de webquest
- De rest van het internet
- Je logisch verstand

1) Welke gemeenten zien we allemaal dankzij Tiecelijn?

Beveren, Hulst, Wachtebeke, Moerbeke, Stekene, Sint-Gillis-Waas, Lochristi, Lokeren, Sint-Niklaas, Kruibeke, Destelbergen, Waasmunster, Temse

2) Een gemeente vormt een uitzondering. Welke en waarom?

Hulst, dit is de enige Nederlandse gemeente.

3) In welke provincie liggen de andere gemeenten?

Oost-Vlaanderen

4) Hoe noemen we het gebied (niet de provincie) waarin al deze gemeenten liggen?

Waasland/ Land van Waas

5) Wat is de hoofdstad/grootste stad van dit gebied? (tip: gebruik de kaart)

Sint-Niklaas

Slachtoffers

Vul onderstaande *profiles* in met behulp van:

- Het filmpje onderaan de webquest
- De bijgevoegde afbeeldingen (let op: niet in dezelfde volgorde als het filmpje)

¹⁸

Naam slachtoffer:

Canteclaer

Soort dier:

Haan

Gepleegde feiten t.o.v. slachtoffer:

11 kuikens gedood waaronder Coppe (de kop afgebeten)

Verschillen getuigenis en *undercoverfoto*:

Foto: nette, dure kledij (maffia)

Filmpje: veren en hanenkam

Schrap wat niet past over het filmpje:

Onbedachtzaam

Ongerust

Zelfingenomen

Zenuwachtig

¹⁸ VIZID, Foxy. Reinaert De Vos. (2015), plaatje 16.

19

Naam slachtoffer:

Courtois

Soort dier:

Hond

Gepleegde feiten t.o.v. slachtoffer:

Zijn worst gestolen

Verschillen getuigenis en *undercoverfoto*:

Foto: nette, dure kledij (maffia)

Filmpje: opgedirkt (Franse haute-couture-stijl)

Schrap wat niet past over het filmpje:

~~*Onbedachtzaam*~~

~~*Ongerust*~~

~~*Zelfingenomen*~~

~~*Zenuwachtig*~~

¹⁹ VIZID, Foxy. Reinaert De Vos. (2015), plaatje 128.

20

Naam slachtoffer:

Cuwaert

Soort dier:

Haas

Gepleegde feiten t.o.v. slachtoffer:

*Aan de kop getrokken*Verschillen getuigenis en *undercoverfoto*:*Foto: Bolhoedje en zwart pak (Jansen & Janssen?)**Filmpje: 'seutig'*

Schrap wat niet past over het filmpje:

*Onbedachtzaam**Ongerust**Zelfingenomen**Zenuwachtig*

21

Naam slachtoffer:

Isegrin

Soort dier:

Wolf

Gepleegde feiten t.o.v. slachtoffer:

*Zijn vrouw (Haersinde) bepoteld*Verschillen getuigenis en *undercoverfoto*:*Foto: nette, dure kledij + ooglapje (maffia)**Filmpje: snoeverig, volledig in het grijs*

Schrap wat niet past over het filmpje:

*Onbedachtzaam**Ongerust**Zelfingenomen**Zenuwachtig*

²⁰ VIZID, Foxy. *Reinaert De Vos*. (2015), plaatje 252.

²¹ VIZID, Foxy. *Reinaert De Vos*. (2015), plaatje 219.

Bijlage J: Webquest: lesverantwoording

Doelstellingen van de les	
Beoogde leerplandoelstellingen ²²	<p><u>5.2.1 DOELEN taalvaardigheden</u></p> <p>5.2.1.3 Lezen</p> <p>11 De leerlingen kunnen de volgende voor hen relevante teksten lezen: digitaal / op papier: fictionele teksten (cf. literatuur).</p> <p>12 De leerlingen zijn bereid om:</p> <ul style="list-style-type: none"> - te lezen; - informatie te verzamelen over een bepaald onderwerp; - de verkregen informatie aan eigen kennis en inzicht te toetsen en te vergelijken met informatie uit andere bronnen; - de verkregen informatie aan eigen kennis en inzicht te toetsen en te vergelijken met informatie uit andere bronnen; - op de inhoud en de vorm van een tekst te reflecteren. <p>13 De leerlingen kunnen de OVUR-strategie inzetten: bij de planning en uitvoering van en bij de reflectie op hun leestaken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de tekstsoort en teksttype bepalen (o); - kritisch omgaan met bijgeleverde visuele informatie: <ul style="list-style-type: none"> · op een kritische en actieve manier naar beelden kijken; - info selecteren en gebruiken met behulp van verschillende informatiekkanalen (v/u); <p><u>5.2.5 DOELEN literatuur en literaire competentie</u></p> <p>1 De leerlingen zijn bereid om*:</p> <ul style="list-style-type: none"> · literaire teksten te lezen / te beluisteren en te bekijken; · hun leeservaring in maatschappelijke context(en) te plaatsen; <p>2 De leerlingen kunnen vanuit een tekstervarende en tekstbestuderende manier van lezen:</p> <ul style="list-style-type: none"> · literaire teksten uit heden en verleden interpreteren, analyseren en evalueren. Zij kunnen daarbij verbanden leggen: <ul style="list-style-type: none"> - binnen teksten; - tussen teksten; - tussen teksten en de maatschappelijke context zoals het historische, het socioculturele; - tussen tekst en auteur;

²² VVKSO, *Nederlands. Derde graad ASO – KSO – TSO. Leerplan secundair onderwijs*. Brussel, Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs, 2014.

	<ul style="list-style-type: none"> - tussen teksten en hun multimediale vormgeving; · verslag uitbrengen over de eigen ervaringen met literaire teksten uit heden en verleden en kunnen deze ervaringen toetsen aan andere interpretaties van en aan waardeoordelen over teksten. <p>In de hierboven vermelde activiteiten komen aan bod:</p> <ul style="list-style-type: none"> · poëzie, proza, theater, film. <p>4 De leerlingen kunnen om literaire opdrachten uit te voeren doelbewust gebruik maken van het bijbehorende begrippenapparaat (zie lijst), gegevens, werkwijzen en de gepaste leesstrategieën:</p>
<p>Beoogde vakoverschrijdende eindtermen</p>	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 brengen belangrijke elementen van communicatief handelen in praktijk; 2 kunnen originele ideeën en oplossingen ontwikkelen en uitvoeren; 8 benutten leerkanalen in diverse situaties; 9 zijn bereid zich aan te passen aan wisselende eisen en omstandigheden; 13 kunnen onderwerpen benaderen vanuit verschillende invalshoeken; 14 gaan alert om met media; 15 participeren doordacht via de media aan de publieke ruimte;

<u>Praktische regeling</u>	<u>Acties</u>	<u>Beoogde lesdoelen</u> ²³
Lesfase 1: Inleiding van lessenreeks		
<u>Materiaal</u> Computer Laptop voor elke leerling Website: https://reynaert-de-vos-springlevend.webnode.nl/ Beamer en projectiescherm <u>Verdeling</u> Klassikaal	Leerkracht overloopt klassikaal volgende pagina's: <ul style="list-style-type: none"> • Van 'Reynaerde' naar 'Foxy' • De queeste voor Nobel 	<u>De leerlingen ...</u> A1: zijn bereid te luisteren naar instructies van de leerkracht. A2: zijn bereid vragen te stellen indien iets niet duidelijk is. A3: zijn bereid zich in te leven in een andere rol. A4: zijn bereid om de laptop en het internet voor de gegeven doeleinden te gebruiken.
Lesfase 2: Uitvoeringsfase		
<u>Materiaal</u> Zie 'Lesfase 1' <u>Verdeling</u> Individueel, beperkte vorm van samenwerking toelaten.	Leerlingen werken individueel aan volgende pagina's: <ul style="list-style-type: none"> • Waar zit die verdomde vos? • Mijn koninkrijk • Mijn onderdanen in Tielijnevvlucht De leerkracht wandelt door de klas en helpt waar nodig.	<u>De leerlingen ...</u> Waar zit die verdomde vos? C1: kunnen het ontstaan van <i>Van den Vos Reynaerde</i> situeren. C2: kunnen uitleggen wie de auteur van <i>Van den Vos Reynaerde</i> is. V1: kunnen informatie afleiden uit afbeeldingen. V2: kunnen informatie inwinnen door websites. V3: kunnen het onderscheid maken tussen een dierenepos, een prentenboek, een prozabewerking, een stripverhaal en een YouTube-kanaal. V4: kunnen aantonen dat er meerdere adaptaties zijn van <i>Van den Vos Reynaerde</i> . A2: zijn bereid vragen te stellen indien iets niet duidelijk is. A3: zijn bereid zich in te leven in een andere rol. A4: zijn bereid om de laptop en het internet voor de gegeven doeleinden te gebruiken.

²³ A = Attitude; C = Cognitief; V = Vaardigheid

		<p>Mijn koninkrijk</p> <p>C3: kunnen <i>Van den Vos Reynaerde</i> situeren in tijd. C4: kunnen <i>Van den Vos Reynaerde</i> situeren in ruimte. V1: kunnen informatie afleiden uit afbeeldingen. V2: kunnen informatie inwinnen door websites. V5: kunnen informatie afleiden uit een tekst. V6: kunnen hun gebruikte bronnen opsommen. A2: zijn bereid vragen te stellen indien iets niet duidelijk is. A3: zijn bereid zich in te leven in een andere rol. A4: zijn bereid om de laptop en het internet voor de gegeven doeleinden te gebruiken.</p> <p>Mijn onderdanen in Tielijnevvlucht</p> <p>C5: kunnen de rol van Canteclaeer verklaren. C6: kunnen de rol van Courtois verklaren. C7: kunnen de rol van Cuwaert verklaren. C8: kunnen de rol van Isengrijn verklaren. V1: kunnen informatie afleiden uit afbeeldingen. V2: kunnen informatie inwinnen door websites. V7: kunnen informatie halen uit een filmpje. V8: kunnen verschillende representaties met elkaar vergelijken. A2: zijn bereid vragen te stellen indien iets niet duidelijk is. A3: zijn bereid zich in te leven in een andere rol. A4: zijn bereid om de laptop en het internet voor de gegeven doeleinden te gebruiken.</p>
Lesfase 3: Indienen geleverd werk		
<p><u>Materiaal</u> Zie 'Lesfase 1'</p>	<p>Leerlingen verzamelen het geleverde werk en dienen dat in:</p> <ul style="list-style-type: none"> Toon je schatten. 	<p><u>De leerlingen ...</u></p> <p>A2: zijn bereid vragen te stellen indien iets niet duidelijk is. A3: zijn bereid zich in te leven in een andere rol. A4: zijn bereid om de laptop en het internet voor de gegeven doeleinden te gebruiken.</p>

<u>Verdeling</u> Zie 'Lesfase 2'	De leerkracht wandelt door de klas en helpt waar nodig.	
Lesfase 4: Verwerkingsopdracht		
<u>Materiaal</u> Zie 'Lesfase 1' <u>Verdeling</u> Individueel	Na het indienen van afgewerkte opdrachten, mogen leerlingen beginnen aan verwerkingsopdracht <ul style="list-style-type: none"> • Vos ... euhm Los het zelf op! De leerkracht wandelt door de klas en helpt waar nodig.	<u>De leerlingen ...</u> A2: zijn bereid vragen te stellen indien iets niet duidelijk is. A3: zijn bereid zich in te leven in een andere rol. A4: zijn bereid om de laptop en het internet voor de gegeven doeleinden te gebruiken. A5: zijn bereid om de personages op een creatieve manier te verwerken. A6: zijn bereid sociale media te gebruiken voor een schoolopdracht.

Bijlage K: Expertgroepen: Invulbladen

*Van den Vos Reynaerde: het verhaal**De hofdag van koning Nobel (Groep 1)*

- I. Lees aandachtig de gekopieerde fragmenten uit *Reynaert de Vos* (2018) (Bijlage I).
  - II. Lees onderstaande vragen.
  - III. Lees zoekend de gekopieerde fragmenten uit 'Over de vos Reynaert. Een prozavertaling van Van den vos Reynaerde' (Bijlage II).
  - IV. Beantwoord onderstaande vragen (vraag 4 gaat telkens over 'originele tekst').
-

- 7) Som hieronder de beschuldigingen aan het adres van Reynaert op.

Isegrin de wolf: zijn vrouw is verkracht door de wolf en zijn kinderen zijn blind gepist.

Courtois de hond: zijn worst is gestolen.

Cuwaert de haas: de strot bijna overgebeten bij het aanleren van het credo.

- 8) Hoe weerlegt Grimbeert al deze beschuldigingen?

Isegrin heeft Reynaert zelf meermaals toegetakeld en bedrogen (pladijzen, spek).

Haersinde en Reynaert hebben een affaire, dus geen verkrachting.

Cuwaert moest gestraft worden omdat de les niet goed ging.

Courtois zijn worst was zelf al gestolen, dus geen misdad.

- 9) Wat is de spreekwoordelijke druppel die de emmer doet overlopen?

Canteclaer die met zijn doodgebeten kuiken Coppe naar de koning komt.

- 10) Zijn er verschillen in de verdediging door Grimbeert tussen de adaptatie en de 'originele tekst'?

In de 'originele tekst' gaat het over schollen in plaats van pladijzen.

In de adaptatie wordt gezegd dat Isengrin Reynaert ook fysiek heeft toegetakeld, dat wordt niet in de 'originele' tekst verklaard.

11) Maak een schematische voorstelling van de tekst die je net hebt gelezen.

Variabel en afhankelijk per leerling.

Belangrijke onderdelen:

- *Situering in ruimte*
- *Beschuldigingen aan het adres van Reynaert*
- *Verdediging door Grimbeert*
- *Keerpunt door Canteclaeer*

Expertgroepen

- I. Vorm een groep waarin elk groepslid andere fragmenten heeft gelezen.
  - II. Leg aan de hand van jouw schema uit aan je groepsleden wat er gebeurt in het door jouw gelezen fragment.
  - III. Beantwoord onderstaande vragen door in groep samen te werken.
-

1) Vul hieronder de juiste volgorde van de fragmenten aan:

De hofdag van koning Nobel

Bruun en Tibeert vs. Reynaert

Derde keer, goede keer

De ultieme list

Reynaert is ervan door

2) Rubriceer:

1. Bruun en Tibeert vs. Reynaert	A. Belijn in 't (pelgrims)zak gezet
2. De hofdag van koning Nobel	B. Coppe doodgebeten
3. Derde keer, goede keer	C. Cuwaert als vossenvoer
4. De ultieme list	D. De affaire van Reynaert en Haersinde
5. Reynaert is ervan door	E. De biecht
	F. De boom van Lamfroit
	G. De galg
	H. De schat
	I. Het klokkenspel van mijnheer pastoor
	J. Nieuwe tas en schoenen

1		2		3		4		5	
<i>F</i>	<i>I</i>	<i>B</i>	<i>D</i>	<i>E</i>	<i>G</i>	<i>H</i>	<i>J</i>	<i>A</i>	<i>C</i>

3) Noteer in drie regels per fragment wat er in dat fragment gebeurt.

Variabel en afhankelijk per leerling.

Van den Vos Reynaerde: het verhaal

Bruun en Tibeert vs. Reynaert (Groep 2)

- I. Lees aandachtig de gekopieerde fragmenten uit *De schelmenstreken van Reinaert de Vos* (2018) (Bijlage III).
  - II. Lees onderstaande vragen.
  - III. Lees zoekend de gekopieerde fragmenten uit 'Over de vos Reynaert. Een prozavertaling van Van den vos Reynaerde' (Bijlage IV).
  - IV. Beantwoord onderstaande vragen (vraag 4 gaat telkens over 'originele tekst').
-

- 1) Wie (naam en soort) moet Reinaert gaan halen voor de koning?

Bruun de beert en Tibeert de kater.

- 2) Op welke manier neemt Reinaert hen te grazen?

Hij maakt Bruun wijs dat er honing in de boom van Lamfroit zit, waardoor Bruun komt vast te zitten en door het volk wordt toegetakeld. Hij maakt Tibeert wijs dat er muizen zitten in de schuur van de pastoor, waardoor Tibeert in een vossenklem stapt en daarna een oog verliest.

- 3) Wat hebben de twee gezanten gemeen waardoor ze voor Reinaert een makkelijke prooi werden?

Ze zijn allebei enorm gulzig.

- 4) Lopen de twee gezanten dezelfde schade op in beide versies?

Bruun komt in de adaptatie gevangen in een boomstronk door eigen gulzigheid en krijgt vervolgens meerdere klappen op de kont. Hij eindigt met een gescheurd oor en bebloede kop. In de 'originele tekst' komt hij ook gevangen te zitten in een boomstronk, maar verliest hij een oor en beide wangen samen met de vacht en de nagels van de poten die gevangen zaten. Hij sterft net niet.

Tibeert komt terecht in een vossenklem door eigen gulzigheid en krijgt slaag met de knuppel en daarna met een bezem. Hierbij verliest hij een

oog. In de 'originale tekst' krijgt hij een strop rond de keel en verliest hij ook een oog na een stevige rammeling.

5) Maak een schematische voorstelling van de tekst die je net hebt gelezen.

Variabel en afhankelijk per leerling.

Belangrijke onderdelen:

- *Bruun als eerste gezant*
- *Gulzig door honing → boom van Lamfroït*
- *Kan nipt ontsnappen (oor)*
- *Tibeert als tweede gezant*
- *Gulzig door muizen → schuur van pastoor*
- *Kan nipt ontsnappen (oog)*

Expertgroepen

- I. Vorm een groep waarin elk groepslid andere fragmenten heeft gelezen.
  - II. Leg aan de hand van jouw schema uit aan je groepsleden wat er gebeurt in het door jouw gelezen fragment.
  - III. Beantwoord onderstaande vragen door in groep samen te werken.
-

1) Vul hieronder de juiste volgorde van de fragmenten aan:

De hofdag van koning Nobel

Bruun en Tibeert vs. Reynaert

Derde keer, goede keer

De ultieme list

Reynaert is ervan door

2) Rubriceer:

1. Bruun en Tibeert vs. Reynaert	A. Belijn in 't (pelgrims)zak gezet B. Coppe doodgebeten
2. De hofdag van koning Nobel	C. Cuwaert als vossenvoer D. De affaire van Reynaert en Haersinde
3. Derde keer, goede keer	E. De biecht F. De boom van Lamfroit
4. De ultieme list	G. De galg H. De schat
5. Reynaert is ervan door	I. Het klokkenspel van mijnheer pastoor J. Nieuwe tas en schoenen

1		2		3		4		5	
<i>F</i>	<i>I</i>	<i>B</i>	<i>D</i>	<i>E</i>	<i>G</i>	<i>H</i>	<i>J</i>	<i>A</i>	<i>C</i>

3) Noteer in drie regels per fragment wat er in dat fragment gebeurt.

Variabel en afhankelijk per leerling.

Van den Vos Reynaerde: het verhaal

Derde keer, goede keer (Groep 3)

- I. Lees aandachtig de gekopieerde fragmenten uit *De schelmenstreken van Reinaert de Vos* (2018) (Bijlage V).
  - II. Lees onderstaande vragen.
  - III. Lees zoekend de gekopieerde fragmenten uit 'Over de vos Reynaert. Een prozavertaling van Van den vos Reynaerde' (Bijlage VI).
  - IV. Beantwoord onderstaande vragen (vraag 4 gaat telkens over 'originele tekst').
-

- 1) Wie (naam en soort) is de derde gezant en wat is zijn relatie met Reinaert?

Grimbeert de das, zijn neef.

- 2) Hoe overhaalt hij Reinaert om mee te gaan?

Als hij niet meekomt, zou koning Nobel met zijn leger komen. Alles zou worden vernield en platgebrand en de doodstraf zou niet alleen voor hem zijn, maar ook voor zijn vrouw en kinderen.

- 3) Wat is Reinaerts straf en hoe moet die uitgevoerd worden?

Doodstraf door middel van de galg.

- 4) Som vijf religieuze elementen of verwijzingen op uit de originele versie.

Wil biechten uit berouw over zijn zonden

Wil een reine ziel

Vrij zijn van zonden

Veertig slagen met een tak en veel waken, bidden, vasten en vieren.

Meerdere godsaanroepingen

Kloosterkruin/kloosterbier

“Toen sprak Ysingrijn: ‘Amen.’ - ‘Amen,’ sprak Bruun, ‘en naar de hel moge hij gaan die langer treuzelt.”

5) Maak een schematische voorstelling van de tekst die je net hebt gelezen.

Variabel en afhankelijk per leerling.

Belangrijke onderdelen:

- *Grimbeert als derde gezant*
- *Reinaert gaat mee om gezin te beschermen*
- *Biecht bij Grimbeert*
- *Slijmt aan het hof, maar wordt toch tot de galg veroordeeld*

Expertgroepen

- I. Vorm een groep waarin elk groepslid andere fragmenten heeft gelezen.
  - II. Leg aan de hand van jouw schema uit aan je groepsleden wat er gebeurt in het door jouw gelezen fragment.
  - III. Beantwoord onderstaande vragen door in groep samen te werken.
-

1) Vul hieronder de juiste volgorde van de fragmenten aan:

De hofdag van koning Nobel

Bruun en Tibeert vs. Reynaert

Derde keer, goede keer

De ultieme list

Reynaert is ervan door

2) Rubriceer:

1. Bruun en Tibeert vs. Reynaert	A. Belijn in 't (pelgrims)zak gezet
2. De hofdag van koning Nobel	B. Coppe doodgebeten
3. Derde keer, goede keer	C. Cuwaert als vossenvoer
4. De ultieme list	D. De affaire van Reynaert en Haersinde
5. Reynaert is ervan door	E. De biecht
	F. De boom van Lamfroit
	G. De galg
	H. De schat
	I. Het klokkenspel van mijnheer pastoor
	J. Nieuwe tas en schoenen

1		2		3		4		5	
<i>F</i>	<i>I</i>	<i>B</i>	<i>D</i>	<i>E</i>	<i>G</i>	<i>H</i>	<i>J</i>	<i>A</i>	<i>C</i>

3) Noteer in drie regels per fragment wat er in dat fragment gebeurt.

Variabel en afhankelijk per leerling.

Van den Vos Reynaerde: het verhaal

De ultieme list (Groep 4)

- I. Lees aandachtig de gekopieerde fragmenten uit *Foxy* (2015) (Bijlage VII).
  - II. Lees onderstaande vragen.
  - III. Lees zoekend de gekopieerde fragmenten uit 'Over de vos Reynaert. Een prozavertaling van Van den vos Reynaerde' (Bijlage VIII).
  - IV. Beantwoord onderstaande vragen (vraag 4 gaat telkens over 'originele tekst').
-

- 1) Wie betreft Foxy allemaal in zijn list?

Zijn vader, Isegrim, Tibeert en Bruun.

- 2) Hoe worden de betrokkenen gewaarschuwd?

De raaf Tiecelijn gaat Foxy verraden bij Isegrim, Bruun en Tibeert.

- 3) Hoe gaat Nobel om met de verraders?

Zij worden in de kerkers gegooïd, van Isegrims poten wordt het vel gestroopt voor schoenen en van Bruuns buik wordt een tas gemaakt.

- 4) Vergelijk de dood van Cuwaert tussen de twee versies.

Foxy: Cuwaert wordt naar binnen gelokt met een wortelwijnkje, daar kookt Foxy hem in een kookpot (bubbelbad) met groenten.

Origineel: Cuaert wordt naar binnen gelokt om Reynaerts familie te troosten, maar wordt binnen met het hele gezin opgegeten.

- 5) Maak een schematische voorstelling van de tekst die je net hebt gelezen.

Variabel en afhankelijk per leerling.

Belangrijke onderdelen:

- *List met vader, Tibeert, Bruun en Isegrim (ook Grimbeert)*
- *Schat en moordcomplot op Nobel → Foxy blijft leven in ruil voor schat*
- *Tiecelijn waarschuwt*
- *Bruun en Isegrim worden gevangen genomen → schoenen en tas voor Foxy*

- *Foxy vertrekt op pelgrimstocht*
- *Belijn en Cuwaert begeleiden Foxy mee in het begin*
- *Cuwaert wordt opgegeten*

Expertgroepen

- I. Vorm een groep waarin elk groepslid andere fragmenten heeft gelezen.
  - II. Leg aan de hand van jouw schema uit aan je groepsleden wat er gebeurt in het door jouw gelezen fragment.
  - III. Beantwoord onderstaande vragen door in groep samen te werken.
-

1) Vul hieronder de juiste volgorde van de fragmenten aan:

De hofdag van koning Nobel

Bruun en Tibeert vs. Reynaert

Derde keer, goede keer

De ultieme list

Reynaert is ervan door

2) Rubriceer:

1. Bruun en Tibeert vs. Reynaert	A. Belijn in 't (pelgrims)zak gezet
2. De hofdag van koning Nobel	B. Coppe doodgebeten
3. Derde keer, goede keer	C. Cuwaert als vossenvoer
4. De ultieme list	D. De affaire van Reynaert en Haersinde
5. Reynaert is ervan door	E. De biecht
	F. De boom van Lamfroit
	G. De galg
	H. De schat
	I. Het klokkenspel van mijnheer pastoor
	J. Nieuwe tas en schoenen

1		2		3		4		5	
<i>F</i>	<i>I</i>	<i>B</i>	<i>D</i>	<i>E</i>	<i>G</i>	<i>H</i>	<i>J</i>	<i>A</i>	<i>C</i>

3) Noteer in drie regels per fragment wat er in dat fragment gebeurt.

Variabel en afhankelijk per leerling.

Van den Vos Reynaerde: het verhaal

Reynaert is ervan door (Groep 5)

- I. Lees aandachtig de gekopieerde fragmenten uit *Foxy* (2015) (Bijlage IX).
  - II. Lees onderstaande vragen.
  - III. Lees zoekend de gekopieerde fragmenten uit 'Over de vos Reynaert. Een prozavertaling van Van den vos Reynaerde' (Bijlage X).
  - IV. Beantwoord onderstaande vragen (vraag 4 gaat telkens over 'originale tekst').
-

- 1) Wat is de rol van de pelgrimstas?

Hierin verstoppt Foxy het hoofd van Cuwaert en stuurt hij Belijn terug naar Nobel.

- 2) Hoe komt Nobel erachter dat hij bedrogen is?

Belijn komt met hoofd (en zonder) schatkaart terug bij Nobel.

- 3) Hoe eindigt *Foxy*?

In het hoofd van Cuwaert zit een tijdbom verstoppt. Foxy is intussen naar Ibiza gevlucht met 'Mammy' en heeft daar een discotheek geopend. Na zijn telefoontje naar Nobel ontploft de bom in Cuwaerts hoofd.

- 4) Vergelijk de rol van Fyrapeel (het luipaard) in beide versies.

Foxy: minimale rol, dienaar van Nobel die hem terecht wijst wanneer hij de telefoon verkeerd vasthoudt.

Origineel: Fyrapeel zorgt uiteindelijk voor de oplossing. Hij stelt voor om Belijn op te geven als zoenoffer aan Bruun en Ysengrijn en gaat ook naar hun om de excuses van Nobel over te brengen en mee te delen dat ze straffeloos Reynaert mogen aanpakken.

5) Maak een schematische voorstelling van de tekst die je net hebt gelezen.

Variabel en afhankelijk per leerling.

Belangrijke onderdelen:

- *Hoofd van Cuwaert in tas*
- *Belijn gaat met hoofd naar Nobel*
- *Nobel zit zonder schat, zonder mammié en met hoofd van Cuwaert*
- *Gevluchte Foxy belt Nobel op om erin te wrijven*
- *Cuwaert ontploft waarbij Nobel sterft*

Expertgroepen

- I. Vorm een groep waarin elk groepslid andere fragmenten heeft gelezen.
  - II. Leg aan de hand van jouw schema uit aan je groepsleden wat er gebeurt in het door jouw gelezen fragment.
  - III. Beantwoord onderstaande vragen door in groep samen te werken.
-

1) Vul hieronder de juiste volgorde van de fragmenten aan:

De hofdag van koning Nobel

Bruun en Tibeert vs. Reynaert

Derde keer, goede keer

De ultieme list

Reynaert is ervan door

2) Rubriceer:

1. Bruun en Tibeert vs. Reynaert	A. Belijn in 't (pelgrims)zak gezet
2. De hofdag van koning Nobel	B. Coppe doodgebeten
3. Derde keer, goede keer	C. Cuwaert als vossenvoer
4. De ultieme list	D. De affaire van Reynaert en Haersinde
5. Reynaert is ervan door	E. De biecht
	F. De boom van Lamfroit
	G. De galg
	H. De schat
	I. Het klokkenspel van mijnheer pastoor
	J. Nieuwe tas en schoenen

1		2		3		4		5	
<i>F</i>	<i>I</i>	<i>B</i>	<i>D</i>	<i>E</i>	<i>G</i>	<i>H</i>	<i>J</i>	<i>A</i>	<i>C</i>

3) Noteer in drie regels per fragment wat er in dat fragment gebeurt.

Variabel en afhankelijk per leerling.

Van den Vos Reynaerde: het verhaal

Schema

Jullie hebben intussen uitgebreid kennis kunnen maken met het verhaal van de geslepen vos. Maak een schema ter grootte van 1 A4-papier om verhaal kort en bondig weer te geven.

In het schema moeten volgende elementen duidelijk zijn voor iemand die het verhaal niet kent:

- Situering in tijd en ruimte
- De personages
- Het begin van het verhaal
- Het verloop van het verhaal
- Het slot van het verhaal

Zorg dat dit schema af is tegen de eerstvolgende les Nederlands.

Bijlage L: Expertgroepen: lesverantwoording

Doelstellingen van de les	
Beoogde leerplandoelstellingen ²⁴	<p>5.2.1 DOELEN taalvaardigheden</p> <p>5.2.1.3 Lezen</p> <p>11 De leerlingen kunnen de volgende voor hen relevante teksten lezen: digitaal / op papier: fictionele teksten (cf. literatuur).</p> <p>12 De leerlingen zijn bereid om:</p> <ul style="list-style-type: none"> - te lezen; - informatie te verzamelen over een bepaald onderwerp; - de verkregen informatie aan eigen kennis en inzicht te toetsen en te vergelijken met informatie uit andere bronnen; - op de inhoud en de vorm van een tekst te reflecteren. <p>13 De leerlingen kunnen de OVUR-strategie inzetten: bij de planning en uitvoering van en bij de reflectie op hun leestaken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hun leesdoel(en) bepalen (o); - de tekstsoort en teksttype bepalen (o); - hun voorkennis inzetten (o, v, u, r); - een leesstrategie (oriënterend, zoekend, globaal, intensief, studerend en kritisch) kiezen naargelang van leesdoel, tekstsoort en kanaal (digitaal of op papier) (o, v) en ze toepassen (u); - functie van beeld en opmaak in een tekst herkennen (o, v, u); - kritisch omgaan met bijgeleverde visuele informatie: (u/r) <ul style="list-style-type: none"> · op een kritische en actieve manier naar beelden kijken; - info selecteren en gebruiken met behulp van verschillende informatiekkanalen (v/u); - onderwerp en hoofdgedachte(n) aanduiden en parafraseren om tekstbegrip te bevorderen (u); - de structuur van een tekst aanduiden (u); - inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstdelen vaststellen (u); - gelezen teksten kort samenvatten (u);

²⁴ VVKSO, *Nederlands. Derde graad ASO – KSO – TSO. Leerplan secundair onderwijs*. Brussel, Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs, 2014.

	<p><u>5.2.5 DOELN literatuur en literaire competentie</u></p> <p>1 De leerlingen zijn bereid om*:</p> <ul style="list-style-type: none"> · literaire teksten te lezen / te beluisteren en te bekijken; · over hun eigen leeservaring met anderen te spreken en erover te schrijven; <p>2 De leerlingen kunnen vanuit een tekstervarende en tekstbestuderende manier van lezen:</p> <ul style="list-style-type: none"> · literaire teksten uit heden en verleden interpreteren, analyseren en evalueren. Zij kunnen daarbij verbanden leggen: <ul style="list-style-type: none"> - binnen teksten; - tussen teksten; - tussen teksten en de maatschappelijke context zoals het historische, het socioculturele; - tussen tekst en auteur; - tussen teksten en hun multimediale vormgeving; <p>In de hierboven vermelde activiteiten komen aan bod:</p> <ul style="list-style-type: none"> · poëzie, proza, theater, film. <p>4 De leerlingen kunnen om literaire opdrachten uit te voeren doelbewust gebruik maken van het bijbehorende begrippenapparaat (zie lijst), gegevens, werkwijzen en de gepaste leesstrategieën.</p>
<p>Beoogde vakoverschrijdende eindtermen</p>	<p>De leerlingen:</p> <p>1 brengen belangrijke elementen van communicatief handelen in praktijk;</p> <p>2 kunnen originele ideeën en oplossingen ontwikkelen en uitvoeren;</p> <p>8 benutten leerkansen in diverse situaties;</p> <p>9 zijn bereid zich aan te passen aan wisselende eisen en omstandigheden;</p> <p>10 engageren zich spontaan;</p> <p>11 kunnen gegevens, handelwijzen en redeneringen ter discussie stellen aan de hand van relevante criteria;</p> <p>13 kunnen onderwerpen benaderen vanuit verschillende invalshoeken;</p> <p>19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen;</p>

<u>Praktische regeling</u>	<u>Acties</u>	<u>Beoogde lesdoelen</u> ²⁵
Lesfase 1: Inleiding van de les		
<u>Materiaal</u> Invulbladen (per leerling afhankelijk van groep) Bijlagen I - X (elk 3 x) Tafels al opgesteld in vijf groepen met daarop de bijlagen verdeeld. <u>Verdeling</u> Klassikaal In groep <u>Geschatte tijd</u> 10 minuten	Leerkracht koppelt kort terug naar webquest indien gewenst/nodig. Leerkracht legt lesverloop uit: <ul style="list-style-type: none"> • Inhoud ontdekken in groepen • Inhoud bespreken in expertgroepen Leerkracht verdeelt de leerlingen in vijf groepen en deelt nodige materiaal uit: <ul style="list-style-type: none"> • Groep 1: bijlagen I en II + invulblad 'De hofdag van koning Nobel' • Groep 2: bijlagen III en IV + invulblad 'Bruun en Tibeert vs. Reynaert' • Groep 3: bijlagen V en VI + invulblad 'Derde keer, goede keer' • Groep 4: bijlagen VII en VIII + invulblad 'De ultieme list' • Groep 5: bijlagen IX en X + invulblad 'Reynaert is ervan door' 	<u>De leerlingen ...</u> A1: zijn bereid te luisteren naar instructies van de leerkracht. A2: zijn bereid vragen te stellen indien iets niet duidelijk is.

²⁵ A = Attitude; C = Cognitief; V = Vaardigheid

Lesfase 2: Groepen		
<p><u>Materiaal</u> Zie 'Lesfase 1'</p> <p><u>Verdeling</u> In groep</p> <p><u>Geschatte tijd</u> 15 minuten</p>	<p>Leerlingen werken in hun toegewezen groep aan hun deel van de tekst.</p> <p>De leerkracht wandelt door de klas en helpt waar nodig.</p>	<p><u>De leerlingen ...</u></p> <p>C1: kunnen de misdaden van Reynaert opsommen. C2: kunnen de verdediging door Grimbeert uitleggen. C3: kunnen de rol van Tybeert en Bruun uitleggen. C4: kunnen uitleggen hoe Reynaert Tybeert en Bruun te grazen heeft genomen. C5: kunnen gelijkenissen zoeken tussen Tybeert en Bruun. C6: kunnen de rol van Grimbeert uitleggen. C7: kunnen de list over de schat van Reynaert uitleggen. C8: kunnen de gevolgen van de listen van Reynaert uitleggen voor alle betrokkenen. C9: kunnen het slot van het verhaal van Reynaert uitleggen. C10: kunnen de rol van Fyrapeel uitleggen.</p> <p>V1: kunnen informatie afleiden uit teksten. V2: kunnen informatie afleiden uit afbeeldingen. V3: kunnen informatie uit verschillende teksten vergelijken. V4: kunnen een tekst schematisch voorstellen. V5: kunnen religieuze elementen in een tekst herkennen.</p> <p>A2: zijn bereid vragen te stellen indien iets niet duidelijk is. A3: zijn bereid in groepsverband tot een oplossing te komen. A4: zijn bereid samen te werken. A5: zijn bereid verschillende bronnen kritisch met elkaar te vergelijken. A6: zijn bereid zich in te leven in een andere tijdsperiode.</p>

Lesfase 3: Expertgroepen		
<p><u>Materiaal</u> Zie 'Lesfase 1'</p> <p><u>Verdeling</u> In expertgroep (nieuwe samengestelde groep)</p> <p><u>Geschatte tijd</u> 20 minuten</p>	<p>De leerkracht herverdeelt de groepen, zodat van elke eerste groep 1 lid zit in de nieuwe groep.</p> <p>De leerkracht legt verdere instructies uit.</p> <p>Leerlingen werken in hun expertgroepen aan de tekst.</p> <p>De leerkracht wandelt door de klas en helpt waar nodig.</p>	<p><u>De leerlingen ...</u> C1 - 10: zie 'Lesfase 3' C11: De leerlingen kunnen het verloop van het verhaal uitleggen.</p> <p>A2: zijn bereid vragen te stellen indien iets niet duidelijk is. A3: zijn bereid in groepsverband tot een oplossing te komen. A4: zijn bereid samen te werken. A5: zijn bereid verschillende bronnen kritisch met elkaar te vergelijken. A6: zijn bereid zich in te leven in een andere tijdsperiode.</p>
Lesfase 4: Verwerkingsopdracht		
<p><u>Materiaal</u> Instructieblad verwerkingsopdracht</p> <p><u>Verdeling</u> Individueel</p> <p><u>Geschatte tijd</u> 5 minuten</p>	<p>Indien leerlingen vroeger klaar zijn deelt leerkracht instructieblad voor verwerkingsopdracht al uit.</p> <p>5 minuten voor einde: leerkracht deelt instructieblad uit en overloopt klassikaal instructies.</p> <p>Leerlingen gebruiken resterende tijd om aan verwerkingsopdracht te beginnen.</p>	<p><u>De leerlingen ...</u> V4: kunnen een tekst schematisch voorstellen.</p> <p>A2: zijn bereid vragen te stellen indien iets niet duidelijk is.</p>

Bijlage M: BZL: Invulbladen

Van den Vos Reynaerde

Inleiding

In de vorige drie lessen hebben jullie al kennis kunnen maken met het 13de-eeuwse dierenepos *Van den Vos Reynaerde*, daarnaast hebben jullie een zicht gekregen op enkele moderne adaptaties.

In deze BZL is het de bedoeling dat we een kijkje nemen naar het gebruik van dit dierenepos op talig en maatschappelijk vlak. Voor deze ontdekking maken we ook gebruik van twee recente adaptaties, namelijk het stripverhaal *Foxy* (2015) en *Reynaert de Vos* (2018).

Deze twee adaptaties zullen doorgegeven worden in de klas, dus wanneer je één van de twee adaptaties bij je hebt, los dan eerst de vragen op die bij die adaptatie horen. Die vragen worden aangeduid met icoontjes:

<i>Foxy</i>	<i>Reynaert de Vos</i>
	

Als je ergens vast zit of sommige vragen te moeilijk vindt, volg dan het onderstaande stappenplan

Stap 1: Herlees de vraag nog eens, misschien heb je gewoon de vraag niet goed gelezen.

Stap 2: Zoek in de context wat de vraag zou kunnen betekenen.

Stap 3: Vraag aan iemand in jouw hoek wat de vraag zou kunnen betekenen.

Stap 4: Vraag aan de leerkracht wat de vraag zou kunnen betekenen.

Succes!

(Verborgen?) kritiek

1) Hieronder staan de zeven hoofdzonden opgesomd. Allemaal komen ze voor in het verhaal van de sluwe vos. Rubriceer de hoofdzonden met het juiste personage en leg uit waarom dat volgens jou zo is.

1. Hoogmoed	A. Bruun
2. Hebzucht	B. Nobel
3. Jaloezie	C. Nobel
4. Luiheid	D. Reynaert
5. Onkuisheid	E. Reynaert
6. Vraatzucht	F. Tybeert
7. Woede	G. Ysengrijn

1	2	3	4	5	6	7
<i>F</i>	<i>B/C</i>	<i>G</i>	<i>D/E</i>	<i>E/D</i>	<i>A</i>	<i>C/B</i>

- 1*F*: *Tybeert voelt zich veel slimmer dan de rest, maar wordt toch even goed in de val gelokt door Reynaert.*
- 2*B*: *Nobel wil ten kosten van alles die schat, ook al betekent dit dat hij Reynaert moet vrij laten.*
- 3*C*: *Ysengrijns vrouw had een affaire met Reynaert en hij kan dat niet verdragen, dus maakt hij er aanranding van.*
- 4*D*: *Reynaert wordt heel vaak als lui weergegeven.*
- 5*E*: *Onder andere de relatie met Haersint.*
- 6*A*: *Bruun die zich zonder nadenken in de boomstronk stort voor honing.*
- 7*C*: *Nobel die geen eerlijk vonnis meer kan vellen uit woede.*

- 2) Tybeert komt terecht in de schuur van Martinet, de pastoorszoon. Wanneer Tybeert gevangen is komt Martinet, zijn moeder Julocke en zijn vader de pastoor (naakt) naar beneden. Leg uit dat dit fragment kritiek vormt op de clerus.

Priesters en pastoors moeten een celibatair leven leiden en dat betekent ook dat ze geen vrouw of kinderen mogen hebben. Het feit dat deze pastoor niet alleen al een zoon heeft, maar nog steeds gemeenschap heeft met zijn dienstster (Julocke) wil zeggen dat deze regels inconsequent worden nageleefd.

- 3) Koning Nobel verplicht Belijn om voor de pelgrimstocht van Reynaert religieuze handelingen te verrichten, waarvoor Belijn onbevoegd is. Leg uit dat dit fragment kritiek vormt op de clerus.

Belijn is niet bevoegd om religieuze handelingen uit te voeren en mag dus ten aanzien van God zo iets niet doen. Het feit dat de koning hem verplicht, impliceert dat de koning zichzelf boven God plaatst.

- 4) Op welke manier weet Reynaert zijn tegenstanders om de tuin te leiden (verwijs naar de hoofdzonden in je antwoord)?

a) Bruun

Reynaert maakt Bruun wijs dat er ergens honing verstopt is. Verblind door zijn eigen gulzigheid, wordt de sterkste afgezant van de koning om de tuin geleid.

b) Tybeert

Reynaert maakt Tybeert wijs dat er muizen te vangen zijn in de schuur van de pastoor. Onoplettend door zijn eigen hoogmoed, wordt de slimste afgezant van de koning om de tuin geleid.

c) Koning Nobel

Reynaert speelt in op de koning zijn hebzucht door te verwijzen naar een onbestaande schat. Daarnaast speelt hij met de woede van de koning door een complot tegenover de koning te verzinnen, waardoor hij niet meer helder nadenkt.

- 5) Waarom is het belangrijk dat Fyrapeel met een oplossing op de proppen komt?

Dit is het ultieme bewijs dat koning Nobel niet geschikt is als leider, noch als 'rechtvaardige rechter'. Iemand anders moet zijn 'rommel' komen opkuisen.

- 6) Hoe kan dit gezien worden als een kritiek op het politieke systeem?

Afgezanten van de koning zouden integer moeten zijn en een misdadiger zonder problemen moeten kunnen overleveren aan het hof. Dat er al die gezanten gestuurd moeten worden, is niet goed. Het feit dat de koning, die rechtvaardig en beheerst zou moeten zijn, even gemakkelijk om de tuin wordt geleid is een tweede vorm van kritiek.

- 7) Hoe wordt Foxy weergegeven in vergelijking met de andere personages in de strip? Welke gevolgen heeft dit voor het verhaal?

Reynaert wordt voornamelijk afgebeeld als een kwajongen, terwijl de andere personages allemaal door en door slechte maffia-figuren zijn. Hiermee wordt de subtiele kritiek op de politieke systemen helemaal onderuit gehaald, door de 'leiderfiguren' zeer duidelijk weer te geven als 'slechteriken'.

Vroeger klaar?

- 8) Denk zelf na of zoek met je Smartphone naar 3 films, boeken of theaterstukken waarin ook kritiek wordt gegeven op de huidige maatschappij.

Afhankelijk en variabel van leerlingen onderling.

Taal

Lees het onderstaande fragmentje uit *Van den Vos Reynaerde*

1175 *Dit wiste Reynaert, dat felle dier,
Ende sprac: 'Neve Tybeert, hier,
Crupet in dit selve gat.
Ne weset traghe no lat.
Gaet al omme ende omme gripen.*

1180 *Hoert hoe die muse pipen!
Keert weder huut als ghi zijt sat.
Ic sal hier bliven voer dit gat
Ende sal hu hier buten beiden.
Wine moghen niet tavont sceiden.*

1185 *Morghin gaen wi te hove waert.
Tybeert siet dat ghi niet en spaert.*

- 1) De taal waarin het geschreven is, is Middelnederlands. De taal die in onze streken werd gesproken tijdens de middeleeuwen. Wat valt er op aan de tekst?
Elke versregel rijmt en we zien een andere spelling van woorden.
- 2) Waarom zouden schrijvers dit gedaan hebben?
Vroeger werden teksten voornamelijk geschreven om voor te lezen en met een educatief doel. Op deze manier kon men de tekst beter onthouden.
- 3) Probeer af te leiden uit de Middelnederlandse tekst in welk moment van het verhaal we nu zitten.
Reynaert heeft Tybeert net meegelokt naar de schuur van de pastoor, waar zogezegd muizen zouden zitten.

- 4) In *Reynaert de Vos* (2018) wordt er ook redelijk veel met taal gespeeld. Nieuwe woorden worden gemaakt en uitdrukkingen met dieren komen meermaals voor. Lees p. 31 en som minstens drie voorbeelden op van het spel met taal.

Een 'honinkrijk' voor Bruun de beer.

Met mijn 'berenvel' ben ik ongevoelig voor de truken van de vos!

Ik zal dat varkentje eens gauw wassen, zie!

De huid van de beer verkopen voor de beer geschoten is.

- 5) Wat wordt er bedoeld met het taalspel in bovenstaande voorbeelden?

Een koninkrijk van honing voor de beer.

Heel dik vel (normaal olifantenvel) waardoor beer ongevoelig wordt.

Iets oplossen.

Er niet vanuit gaan dat iets opgelost is, als dat nog niet het geval is.

- 6) Bedenk zelf 2 zegswijzen of uitdrukkingen voor ...

- a) Een vos

Afhankelijk en variabel van leerlingen onderling.

- b) Een kat

Afhankelijk en variabel van leerlingen onderling.

- c) Een haas

Afhankelijk en variabel van leerlingen onderling.

Vroeger klaar?

- 7) Probeer hieronder zelf in zes tot tien regels op rijm een deel van het verhaal te vertellen.

Afhankelijk en variabel van leerlingen onderling.

Moderne verwijzingen

- 1) Ga in *Foxy* op zoek naar 10 aanpassingen die duidelijk maken dat het verhaal zich duidelijk **niet meer** tijdens de middeleeuwen afspeelt.

Afhankelijk en variabel van leerlingen onderling.

- 2) Ga in *Reynaert de Vos* op zoek naar 10 aanpassingen die duidelijk maken dat het verhaal zich duidelijk **niet meer** tijdens de middeleeuwen afspeelt.

Afhankelijk en variabel van leerlingen onderling.

Bijlage N: BZL: lesverantwoording

Doelstellingen van de les	
Beoogde leerplandoelstellingen ²⁶	<p><u>5.2.1 DOELEN taalvaardigheden</u></p> <p>5.2.1.3 Lezen</p> <p>11 De leerlingen kunnen de volgende voor hen relevante teksten lezen: digitaal / op papier: fictionele teksten (cf. literatuur).</p> <p>12 De leerlingen zijn bereid om:</p> <ul style="list-style-type: none"> - te lezen; - informatie te verzamelen over een bepaald onderwerp; - de verkregen informatie aan eigen kennis en inzicht te toetsen en te vergelijken met informatie uit andere bronnen; - op de inhoud en de vorm van een tekst te reflecteren. <p>13 De leerlingen kunnen de OVUR-strategie inzetten: bij de planning en uitvoering van en bij de reflectie op hun leestaken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hun leesdoel(en) bepalen (o); - het (de) tekstdoel(en) vaststellen (o); - hun voorkennis inzetten (o, v, u, r); - een leesstrategie (oriënterend, zoekend, globaal, intensief, studerend en kritisch) kiezen naargelang van leesdoel, tekstsoort en kanaal (digitaal of op papier) (o, v) en ze toepassen (u); - functie van beeld en opmaak in een tekst herkennen (o, v, u); - kritisch omgaan met bijgeleverde visuele informatie: (u/r)<ul style="list-style-type: none"> · op een kritische en actieve manier naar beelden kijken; - info selecteren en gebruiken met behulp van verschillende informatiekkanalen (v/u); - onderwerp en hoofdgedachte(n) aanduiden en parafraseren om tekstbegrip te bevorderen (u); - de structuur van een tekst aanduiden (u); - inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstdelen vaststellen (u); - gelezen teksten kort samenvatten (u);

²⁶ VVKSO, *Nederlands. Derde graad ASO – KSO – TSO. Leerplan secundair onderwijs*. Brussel, Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs, 2014.

14 De leerlingen kunnen bij het lezen verschillende strategieën aanwenden om aan onbekende woorden belangrijk voor het tekstbegrip betekenis toe te kennen. Het gaat om het gebruiken van:

- de context;
- de eigen voorkennis;

5.2.1.4 Schrijven

17 De leerlingen zijn bereid om:

- te schrijven;
- taal, indeling, spelling, handschrift en lay-out te verzorgen.

18 De leerlingen streven inzake creatief-expressief schrijven ook het volgende na:

- spontaneïteit;
- engagement;
- aandacht voor stijl, taalgebruik.

5.2.3 DOELEN taalbeschouwing

2 aso De leerlingen kunnen bepaalde verschijnselen herkennen, onderzoeken en duiden in deze domeinen:

2.1 in het tekstuele, sociolinguïstische, pragmatische en psycholinguïstische domein; (TG) -

2.2 in het fonologische, orthografische, morfologische, syntactische en semantische domein.

7 Ze kunnen de hiernavolgende verschijnselen herkennen, onderzoeken en duiden: (TS) -

in het semantische domein (ET aso 32.5)

- woordsemantiek:
  - betekenisverandering;
  - stijlfiguren: eufemisme, dysfemisme, pleonasme, tautologie;
  - metaforiek en metonymie.

	<p><u>5.2.5 DOELN literatuur en literaire competentie</u></p> <p>1 De leerlingen zijn bereid om*:</p> <ul style="list-style-type: none"> · literaire teksten te lezen / te beluisteren en te bekijken; · over hun eigen leeservaring met anderen te spreken en erover te schrijven; <p>2 De leerlingen kunnen vanuit een tekstervarende en tekstbestuderende manier van lezen:</p> <ul style="list-style-type: none"> · literaire teksten uit heden en verleden interpreteren, analyseren en evalueren. Zij kunnen daarbij verbanden leggen: <ul style="list-style-type: none"> - binnen teksten; - tussen teksten; - tussen teksten en de maatschappelijke context zoals het historische, het socioculturele; - tussen tekst en auteur; - tussen teksten en hun multimediale vormgeving; <p>In de hierboven vermelde activiteiten komen aan bod:</p> <ul style="list-style-type: none"> · poëzie, proza, theater, film. <p>4 De leerlingen kunnen om literaire opdrachten uit te voeren doelbewust gebruik maken van het bijbehorende begrippenapparaat (zie lijst), gegevens, werkwijzen en de gepaste leesstrategieën.</p>
<p>Beoogde vakoverschrijdende eindtermen</p>	<p>De leerlingen:</p> <p>1 brengen belangrijke elementen van communicatief handelen in praktijk;</p> <p>2 kunnen originele ideeën en oplossingen ontwikkelen en uitvoeren;</p> <p>3 ondernemen zelf stappen om vernieuwingen te realiseren;</p> <p>8 benutten leerkansen in diverse situaties;</p> <p>9 zijn bereid zich aan te passen aan wisselende eisen en omstandigheden;</p> <p>10 engageren zich spontaan;</p> <p>11 kunnen gegevens, handelwijzen en redeneringen ter discussie stellen aan de hand van relevante criteria;</p> <p>13 kunnen onderwerpen benaderen vanuit verschillende invalshoeken;</p>

<u>Praktische regeling</u>	<u>Acties</u>	<u>Beoogde lesdoelen</u> ²⁷
Lesfase 1: Inleiding van de les		
<u>Materiaal</u> BZL (één per leerling)	Leerkracht koppelt kort terug naar verhaal.	<u>De leerlingen ...</u> A1: zijn bereid te luisteren naar instructies van de leerkracht. A2: zijn bereid vragen te stellen indien iets niet duidelijk is.
<u>Verdeling</u> Klassikaal	Leerkracht deelt bladen voor BZL uit en overloopt klassikaal snel de opdrachten.	
<u>Geschatte tijd</u> 10 minuten		
Lesfase 2: BZL		
<u>Materiaal</u> Zie 'Lesfase 1'	Leerlingen werken individueel aan hun BZL.	<u>De leerlingen ...</u> C1: kunnen de rol van de hoofdzonden uitleggen in <i>Van den Vos Reynaerde</i> . C2: kunnen uitleggen dat <i>Van den Vos Reynaerde</i> kritiek vormt op de clerus. C3: kunnen uitleggen dat <i>Van den Vos Reynaerde</i> kritiek vormt op het politiek stelsel. C4: kunnen uitleggen waarom Middelnederlandse teksten in rijm werden opgesteld. C5: kunnen uitdrukkingen met dieren verklaren. C6: kunnen uitdrukkingen met dieren opsommen.
<u>Verdeling</u> Individueel	De leerkracht wandelt door de klas en helpt waar nodig.	
<u>Geschatte tijd</u> 40 minuten	<hr/> Leerkracht kan kiezen om verbeter sleutels te voorzien of alles te laten indienen (afhankelijk van groep en geleverd werk).	V1: kunnen gegeven antwoorden ondersteunen met voorbeelden uit de tekst. V2: kunnen informatie afleiden uit teksten. V3: kunnen informatie afleiden uit afbeeldingen. V4: kunnen informatie uit verschillende teksten vergelijken. V5: kunnen religieuze elementen in een tekst herkennen. V6: kunnen maatschappijkritische boeken of films opsommen.

²⁷ A = Attitude; C = Cognitief; V = Vaardigheid

		<p>V7: kunnen rijm herkennen. V8: kunnen uitdrukkingen met dieren herkennen. V9: kunnen uitdrukkingen met dieren opzoeken. V10: kunnen een tekst in rijm opstellen.</p> <p>A2: zijn bereid vragen te stellen indien iets niet duidelijk is. A3: zijn bereid verschillende bronnen kritisch met elkaar te vergelijken. A4: zijn bereid zich in te leven in een andere tijdsperiode. A5: zijn bereid Middelnederlandse teksten te lezen.</p>
--	--	--